

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Klára Přenosilová

Náhrada nemajetkové újmy u tzv. sekundárních obětí

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Šustek, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 19. 12. 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Klára Přenosilová

V Brandýse nad Labem, dne 19. prosince 2016

Poděkování

Ráda bych zde vyjádřila poděkování své rodině za vytrvalou podporu při studiu. Dále bych chtěla poděkovat JUDr. Petru Šustkovi, Ph.D. za odborné vedení této diplomové práce. V neposlední řadě děkuji Mgr. Janu Kočerovi a Mgr. Zdeňce Přenosilové za jejich připomínky.

OBSAH

ÚVOD.....	6
KAPITOLA 1	7
1.1. Přímí a nepřímí poškození a tzv. sekundární oběti	7
1.2. Uznání nároků sekundárních obětí v evropském deliktním právu	9
1.2.1. Přístup soudů a zákonodárců k nárokům sekundárních obětí v Evropě	10
1.2.2. Přístup k nárokům sekundárních obětí na nadnárodní úrovni	14
1.3. Aktuální trendy v oblasti náhrady újmy sekundárních obětí v Evropě	15
KAPITOLA 2	16
2.1. Moderní vývoj práva sekundárních obětí na náhradu v českém právu	16
2.2. Právo sekundárních obětí na náhradu po 1. 1. 2014	19
2.3. Právo sekundárních obětí na náhradu cestou obecné ochrany osobnosti.....	22
2.4. Usmrcení a zvláště závažné ublížení na zdraví primární oběti.....	24
2.4.1. Vymezení zvláště závažného ublížení na zdraví	25
2.4.2. Přístup rakouských soudů k ublížení na zdraví primární oběti	27
2.5. Obecné předpoklady vzniku povinnosti nahradit újmu.....	28
2.5.1. Předpoklady při porušení zákonné povinnosti	29
2.5.2. Předpoklady při porušení smluvní povinnosti	30
2.6. Oprávněné osoby – sekundární oběti.....	32
2.6.1. První skupina osob blízkých	33
2.6.2. Druhá skupina osob blízkých	34
2.6.3. Třetí skupina osob blízkých	35
2.6.4. Srovnání s okruhem oprávněných osob podle právní úpravy do 1. 1. 2014.....	36
2.6.5. Srovnání s okruhem oprávněných osob podle rakouské soudní praxe	38
2.7. Nemajetková újma sekundárních obětí – duševní útrapy.....	40
2.7.1. Prokazování duševních útrap	44
2.7.2. Srovnání s kvalitou nemajetkové újmy sekundárních obětí v rakouském právu.....	45
KAPITOLA 3	46
3.1. Rozsah náhrady nemajetkové újmy	46
3.1.1. Kritéria podle ustálené judikatury	50
3.1.2. Spoluúčast, moderační právo soudu.....	55
3.1.3. Okolnosti zvláštního zřetele hodné	59
3.2. Základní výše náhrady	61
3.2.1. Návrhy základní výše náhrady	62

3.2.2. Výše náhrady podle Nejvyššího soudu	64
ZÁVĚR	66
LITERATURA.....	68
Tištěné zdroje.....	68
Internetové zdroje.....	70
Seznam rozhodnutí českých a československých soudů	71
Seznam rozhodnutí rakouských soudů	71
Seznam rozhodnutí dalších cizích soudů	72
SEZNAM POUŽÍVANÝCH ZKRATEK	73
RESUMÉ	75
ABSTRACT.....	76
KLÍČOVÁ SLOVA.....	77
KEY WORDS.....	77

ÚVOD

Úmrtí blízkého člověka, zvláště když přijde nečekaně a je zapříčiněno cizím zaviněním, prožívají pozůstalí povětšinou těžce. Mohou pociťovat lítost, stesk po zemřelém, strach nebo smutek. U některých psychicky méně odolných jedinců může psychická nepohoda přerůst dokonce v klinické onemocnění a mít dalekosáhlé dopady na jejich život a život jejich rodiny (ztráta zaměstnání, narušení rodinných vztahů, sebevražda). Je tedy legitimní se ptát, zdali ten, kdo smrt blízkého člověka způsobil, by neměl nějakým způsobem kompenzovat pozůstalým jejich duševní trápení. Vynahradiť lidský život penězi zajisté možné není, přesto peněžité kompenzace může sloužit pozůstalým ke zmírnění jejich újmy, poskytnout jim pocit určité satisfakce a ukojit alespoň částečně jejich touhu po spravedlnosti.

Právo na takové životní situace reaguje a prostřednictvím zvláštních zákonných ustanovení či inovativním judikturním výkladem dospívá k závěru, že pozůstalým za vytrpěnou újmu v důsledku usmrcení osoby blízké náleží náhrada v penězích. V právní teorii je usmrcená osoba označována jako tzv. primární oběť a její pozůstalé osoby blízké jako tzv. sekundární oběti. V občanskoprávní oblasti v rámci českého právního řádu upravuje právo pozůstalých osob blízkých na peněžitou náhradu ustanovení § 2959 o. z. 2012.

Problematika tzv. sekundárních obětí je ovšem širší a zahrnuje i jiné osoby než blízké osoby po zesnulé primární oběti. Sekundární obětí je obecně každá osoba, rozdílná od primární oběti (přímého poškozeného), která utrpěla v důsledku újmy primární oběti nemajetkovou újmu a je oprávněna po škůdci žádat za to náhradu. V praxi však jednoznačně dominují situace, kdy je nemajetková újma sekundární oběti způsobena usmrcením jejího rodinného příslušníka či jiné její blízké osoby. To je dáno tím, že člověk újmu cizí osoby zpravidla tolik neprožívá.

Tématem předkládané práce je náhrada nemajetkové újmy sekundárních obětí podle ustanovení § 2959 o. z. 2012. Cílem této práce je zevrubná analýza právního postavení sekundárních obětí podle ustanovení § 2959 o. z. 2012 a podmínek, za nichž mohou tyto sekundární oběti požadovat náhradu své nemajetkové újmy.

Úprava ustanovení § 2959 o. z. 2012 není v českém právu novinkou, nýbrž navazuje na předchozí úpravu občanského zákoníku 1964 a rozhodovací činnost českých soudů. Současně ji lze vnímat i jako výsledek působení evropského deliktního práva na české

právo. Jednou z používaných metod v této práci je proto i metoda komparativní. Právní úprava občanského zákoníku 2012 je jednak představována ve srovnání s předchozí českou právní úpravou a judikaturou, jednak je konfrontována se situací sekundárních obětí v evropském deliktním právu a zvláště v právu rakouském. Čechům je rakouská mentalita blízká mj. z důvodů zeměpisné blízkosti a společné části historie. Řešení životních situací by tudíž mohlo být v rakouském právu podobné řešení, jež poskytuje české právo. Je zajímavé proto pozorovat, jakým způsobem se vyvinula právní situace sekundárních obětí u „našich soudů“. Pozoruhodná na problematice sekundárních obětí v rakouském právu je především skutečnost, že je celá vystavena na judikatuře tamních soudů, neb rakouský občanský zákoník zvláštní úpravu obdobnou ustanovení § 2959 o. z. 2012 neobsahuje.

Systematicky je předkládaná práce rozdělena do celkem tří kapitol. Ty se ještě člení na dílčí podkapitoly. První kapitola představuje odborný úvod do širší problematiky sekundárních obětí a představuje právní situaci sekundárních obětí v kontextu evropského deliktního práva. Druhá kapitola se věnuje modernímu vývoji právní ochrany sekundárních obětí v českém právu a dále se detailně vypořádává s podmínkami, které jsou nezbytné k úspěšnému uplatnění nároku sekundární oběti u soudu. Třetí kapitola se zaměřuje na stanovení výchozí základní výše náhrady a na jednotlivé okolnosti, které soud v individuálním případě zvažuje a jejichž hodnocení se do základní výše náhrady promítá jejím navýšením nebo snížením. Závěr práce shrnuje hlavní rysy právní úpravy občanského zákoníku 2012 a nejvýznamnější změny nové právní úpravy oproti předchozí úpravě občanského zákoníku 1964.

KAPITOLA 1

1.1. Přímí a nepřímí poškození a tzv. sekundární oběti

V odpovědnostním závazkovém vztahu stojí proti sobě škůdce (ten, kdo způsobil újmu) a poškozený (ten, v jehož sféře se újma projevila). Podle toho, zdali se odškodňuje újma nastalá ve sféře osoby, která byla porušením právní povinnosti postížena bezprostředně, nebo ve sféře osoby odlišné od této, rozlišuje právní teorie přímého a nepřímého poškozeného. Přímému poškozenému vzniká a nahrazuje se újma

přímá. Nepřímému poškozenému vzniká a nahrazuje se újma, která se odvozuje od újmy přímého poškozeného, a nazývá se újmou nepřímou nebo též reflexní. Tímto se zdůrazňuje její základní charakteristika, která spočívá v tom, že se jedná o újmu „odraženou“ od újmy jiné osoby (přímého poškozeného). V souvislosti s nemajetkovou újmou osob se v odborné literatuře¹ často používají namísto pojmů přímý a nepřímý poškozený pojmy primární a sekundární oběť. Sekundární oběť je osobou, která „*utrpí psychickou újmu či šok jako důsledek toho, co se přihodilo třetí osobě (primární oběti), která byla porušením právní povinnosti postižena bezprostředně*“.² Zatímco problematika sekundárních obětí a nepřímé nemajetkové újmy je v českém právním řádu relativně novou matérií, a soudy se s ní vzhledem ke změnám, které rekonstrukce soukromého práva přinesla, musí ještě vypořádat, s nepřímou neboli reflexní škodou byly soudy konfrontovány již v období Československé republiky. Definicí nepřímé škody vyjádřil v odůvodnění svého rozhodnutí Nejvyšší soud Československé republiky, když rozhodl, že nepřímou škodou je, „*vzejde-li třetí osobě, od přímo poškozeného rozdílné, škoda ze škůdcova jednání, jež jest proti osobě jednáním přímo poškozené protiprávním*“.³

Rekonstrukce soukromého práva obsahuje hned několik ustanovení týkajících se nepřímých poškozených. Zákon o obchodních korporacích stanoví v ustanovení § 71 odst. 2 povinnost vlivné osoby nahradit nepřímou újmu společníka ovlivněné společnosti. Občanský zákoník 2012 v ustanovení § 213 umožňuje členovi korporace domáhat se náhrady reflexní újmy způsobené snížením hodnoty účasti tohoto člena v korporaci v důsledku poškození korporace jejím členem nebo členem jejího orgánu. Stěžejní úpravu pro sekundární oběti ovšem představuje ustanovení upravující povinnost nahradit vzniklou nemajetkovou újmu sekundární oběti v případě usmrcení a zvláště závažného ublížení na zdraví osoby jí blízké v postavení primární oběti, tj. § 2959 o. z. 2012. Určitý význam pro nahrazování nemajetkové újmy sekundárních obětí může mít i ustanovení § 2971 o. z. 2012. Na základě tohoto ustanovení je možné odškodnit nemajetkovou újmu primárních i sekundárních obětí. Vzhledem

¹ Zima, P. Nervový šok a sekundární oběti. *Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 6, s. 216; Ryška, M. Odškodnění sekundárních obětí dle § 2959 ObčZ. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 11, s. 381.

² Zima, P. Nervový šok a sekundární oběti. *Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 6, s. 216.

³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky, Rv I 379/29, *Vážený* 9674.

k problematičnosti dovození příčinné souvislosti a k přísným podmínkám, za níž lze náhradu podle ustanovení § 2971 o. z. 2012 poskytnout, bude aplikace tohoto ustanovení na případy sekundárních obětí však pouze výjimečná.⁴

1.2. Uznání nároků sekundárních obětí v evropském deliktním právu

Exkurz do moderní historie českého práva ukazuje zřetelný vývoj legislativy i rozhodovací soudní praxe ve prospěch uznání nároků sekundárních obětí při usmrcení osoby blízké v pozici primární oběti. Rekodifikace občanského práva představuje další pokrok v této oblasti, neboť umožňuje odčinit nemajetkovou újmu sekundárních obětí, již utrpěly nejen v důsledku usmrcení primární oběti, nýbrž i v případech, kdy primární oběť nezemřela, ale došlo u ní ke zvláště závažnému ublížení na zdraví. Obdobný vývoj ve prospěch uznávání nároků sekundárních obětí je patrný i v rámci jednotlivých právních řádů evropských států a vytváří jasný trend evropského deliktního práva, který české právo spoluvytváří i následuje. Dokladem tohoto trendu budiž judikatura soudů a reformní návrhy v oblasti občanského práva deliktního jednotlivých evropských států, nadnárodní projekty na úrovni Evropské unie nebo výstupy Rady Evropy, jimiž se obrací na své členské státy. Ačkoli trend je evidentní, jisté rozdíly v odškodňovací praxi sekundárních obětí jednotlivých evropských států přetrvávají a manifestují se zejména v odlišně definovaném okruhu oprávněných sekundárních obětí (restriktivnější státy uznávají pouze nároky nejbližších členů rodiny, naproti tomu liberálnější státy uznávají nároky i vzdálenějších příbuzných a osob bez formálního právního pouta k primární oběti), v požadované kvalitě utrpěné újmy sekundární oběti (újma může mít podobu čisté citové újmy nebo dosahovat kvality poruchy zdraví) nebo v tom, zdali je újma sekundárních obětí odškodňována pouze při usmrcení primární oběti nebo i při ublížení na zdraví primární oběti.

⁴ Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1754.

1.2.1. Přístup soudů a zákonodárců k nárokům sekundárních obětí v Evropě

Mezi evropské země, které běžně nahrazují nemajetkovou újmu pozůstalých v pozici sekundární oběti, patří mj. Belgie, Rakousko, Slovinsko, Švýcarsko, Finsko, Švédsko, Maďarsko⁵, Itálie⁶, Francie⁷ nebo Spojené království⁸. Mimo nastolený trend zůstávají Německo a Nizozemí.⁹ K ilustraci vývoje deliktního práva v této oblasti na úrovni jednotlivých evropských států lze blíže představit situaci ve Francii a v Rakousku (země následující trend) a v Německu (země zaostávající za nastoleným trendem). Občanské právo včetně občanského práva deliktního těchto tří zemí je kodifikováno. Vzhledem k tomu, že jejich kodifikace jsou díla více jak 100 let stará, a zvláštní úpravu problematiky náhrady nemajetkové újmy sekundárních obětí neobsahují, právní vývoj v náhradě nemajetkové újmy sekundárních obětí určila zejména aplikační činnost nejvyšších soudů těchto států.

Až do roku 1923 sahá doložitelné rozhodnutí¹⁰ francouzského Kasačního soudu (*Cour de cassation*), kterým bylo zamítnuto dovolání a tím potvrzena správnost rozhodnutí nižších soudů ve věci odškodnění čtyř pozůstalých dětí. Žaloba pozůstalých dětí (sekundárních obětí) směřovala proti paní Lejarsové, jejíž kuň způsobil jejich otci (primární oběti) smrtelné zranění, jemuž otec nakonec také podlehl. Kasační soud přijal extenzivní interpretaci pojmu škoda v ustanovení § 1382 CC¹¹, které stanoví povinnost

⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. dubna 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015.

⁶ Cilínková, M., Kuboň, D. Odškodňování při usmrcení osoby blízké. *Bulletin advokacie*, 2004, č. 10, s. 34.

⁷ Elischer, D. Citová újma, ztráta naděje, reflexní újma, újma na kráse, budoucí škoda aneb pojetí újmy ve francouzském právu. *Zdravotnické fórum*, 2012, č. 4, s. 28.

⁸ Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1720.

⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. dubna 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015.

¹⁰ Rozhodnutí francouzského Kasačního soudu, občanskoprávní senát, ze dne 13. února 1923, D. P. 1923, I. 52.

¹¹ Ustanovení §1382 CC ve znění aplikovaném francouzským Kasačním soudem stanovilo: „*Každý čin jakéhokoli člověka, který způsobí jinému škodu, zavazuje toho, v důsledku jehož protiprávního zaviněného jednání škoda vznikla, k její náhradě*“.

nahradit škodu způsobenou v důsledku zaviněného porušení právní povinnosti, a rozhodl, že škoda zahrnuje povinnost odškodnit nejen újmu majetkovou ale i nemajetkovou. S poukazem na to, že úmrtí otce způsobilo u dětí nemajetkovou újmu v podobě pocíťované bolesti a smutku, potvrdil francouzský Kasační soud, že dětem náleží peněžítá náhrada této újmy. Tímto rozhodnutím francouzská nejvyšší soudní instance v oblasti soukromého práva uznala nárok sekundárních obětí na náhradu nemajetkové újmy spočívající ve vytrpěné psychické bolesti a zažitém smutku v důsledku usmrcení blízké osoby (ve francouzské právní terminologii *préjudice d'affection* – citová újma). D. Elischer komentuje současný stav ve francouzském právu následující způsobem: ve francouzském právu se nahrazuje i škoda způsobená „oklikou“ (*par ricochet*). Škoda způsobené „oklikou“ je škoda (újma), kterou zažívají osoby zásadně odlišné od osoby přímého poškozeného, jedná se tedy o reflexní škodu (újmu). Typickým případem škody způsobené „oklikou“ je citová újma prožívaná blízkými osobami při ztrátě milované ho člověka nebo výjimečně i při ztrátě zvířete (*prejudice d'affection*). Přístup francouzského Kasačního soudu k odškodňování citové újmy je poměrně liberální. Požaduje pouze, aby se jednalo o újmu osobní, určitou a v přímé souvislosti s újmou primární.¹²

Rakouské soudy byly s uznáním nároku na náhradu nemajetkové újmy osob blízkých zdrženlivější. Zásadním bylo rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu (*Oberster Gerichtshof*) ze dne 16. června 1994¹³, v němž rakouský Nejvyšší soud potvrdil peněžitou náhradu dítěti za nemajetkovou újmu, kterou utrpělo v důsledku nuceného odloučení od své matky po automobilové nehodě. Při střetu vozidel, který zavinil výlučně žalovaný řidič druhého automobilu, seděla matka žalobkyně za volantem a žalobkyně, které bylo v tu dobu 20 měsíců, seděla upevněna v dětské sedačce na zadním sedadle. Matka žalobkyně utrpěla v důsledku nehody vážná zranění vyžadující její dlouhodobou hospitalizaci v nemocnici, čímž došlo k nucenému odloučení žalobkyně od její matky. Odloučení mělo silně negativní dopad na psychiku žalobkyně a vyvolalo u ní úzkostlivou neurotickou poruchu dosahující kvality ublížení na zdraví (poruchy zdraví). Rakouský Nejvyšší soud přiznal žalobkyni náhradu

¹² Elischer D. Citová újma, ztráta naděje, reflexní újma, újma na kráse, budoucí škoda aneb pojetí újmy ve francouzském právu. *Zdravotnické fórum*, 2012, č. 4, s. 28-29.

¹³ Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 16. června 1994, 2 Ob 45/93.

ve formě bolestného (*Schmerzensgeld*) s poukazem na ustanovení § 1325 ABGB. Ustanovení § 1325 ABGB¹⁴ opravňuje poškozeného požadovat při ublížení na zdraví po škůdci náhradu ve formě bolestného. Bolestné vymezuje rakouská právní doktrína jako náhradu nemajetkové újmy, která vznikne v souvislosti s poruchou zdraví, přičemž poruchou zdraví se rozumí poškození tělesného i psychického zdraví. Jelikož u žalobkyně byly prokázány psychické problémy dosahující kvality ublížení na zdraví (poruchy zdraví), bylo jí bolestné rakouským Nejvyšším soudem přiznáno. Žalovaný při dovolání namítal, že se jedná o nepřímou újmu, jež se nenahrazuje. Rakouský Nejvyšší soud však tyto námitky odmítl s tím, že při psychických obtížích dosahujících kvality ublížení na zdraví byla žalobkyně zasažena do svého absolutního práva na fyzickou integritu a tudíž je přímým poškozeným, jehož újma se nahrazuje. Rakouské soudy tedy považují osobu oprávněnou k náhradě formálně-technicky za „přímého poškozeného“ s odůvodněním, že bylo porušeno její vlastní absolutní právo. To ale nic nemění nic na charakteru této oprávněné osoby coby sekundární oběti, neboť nutnou podmínkou vzniku jejího nároku na odškodnění je předchozí újma jiné osoby, se kterou ji pojí citové pouto. Za poslední roky prošla judikatura rakouských soudů dalším vývojem a za určitých podmínek rakouské soudy přiznávají bolestné i v případech, kdy psychická újma utrpěná v důsledku usmrcení osoby blízké nedosáhla kvality poruchy zdraví.¹⁵

Stejně jako ve francouzském a rakouském právu tak i v německém právu nadále absentuje zvláštní úprava náhrady nemajetkové újmy sekundárních obětí a německé soudy se musely samy vypořádat s nároky sekundárních obětí. Podle A. M. Stieglerové se německé soudy doložitelně zabývaly nároky pozůstalých na náhradu nemajetkové újmy již v roce 1903.¹⁶ Za milníkové rozhodnutí v této oblasti je však považováno až rozhodnutí německého Spolkového soudního dvoru (*Bundesgerichtshof*) ze dne

¹⁴ Ustanovení § 1325 ABGB stanoví: „*Kdo jinému ublíží na těle, uhradí léčebné výdaje zraněného; nahradí mu ušlý, nebo stane-li se poškozený neschopný práce, i v budoucnu ušlý výdělek, na žádost mu nad to zaplatí bolestné přiměřené mimořádným okolnostem*“.

¹⁵ Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1720.

¹⁶ Stiegler, A. M. *Schmerzensgeld für Schock- und Trauerschäden – Rechtsvergleichende Analyse des Angehörigenbegriffes und der Mitverschuldensanrechnung*. Vídeň, Kolín, Výmar: Böhlau Verlag, 2009, s. 17.

11. května 1971¹⁷, kterým se nejvyšší německá soudní instance obecného soudnictví postavila proti nároku pozůstalého na náhradu nemajetkové újmy a determinovala tím zásadně odmítavý postoj německých soudů k nárokům pozůstalých do budoucna. V rozhodované věci vznesla nárok na peněžitou náhradu pozůstalá manželka, jejíž muž byl usmrcen při střetu s automobilem. Zpráva o smrti manžela vyvolala u žalobkyně psychické obtíže s lékařsky zjištěnými následky. Podle Spolkového soudního dvora však újma žalobkyně, byť z lékařského hlediska byla klasifikována jako poškození zdraví, nepřekročila druhem ani intenzitou rámcem újmy, již pozůstalí v důsledku zprávy o smrti člena rodiny obvykle zažívají a nenaplnila proto definici ublížení na zdraví podle ustanovení § 823 odst. 1 BGB, o které žalobkyně svůj nárok opírala. Z toho důvodu Spolkový soudní dvůr odmítl žalobkyni peněžitou náhradu přiznat. V rozhodnutí ze dne 11. května 1971 formulovaný a vůči pozůstalým přísný postoj Spolkového soudu nebyl pozdější judikaturou doposavad překonán¹⁸ a německé soudy se k náhradě újmy pozůstalých staví zásadně odmítavě.¹⁹

V některých evropských státech, kde doposud absentuje zvláštní úprava náhrady nemajetkové újmy sekundárních obětí v pozitivním právu, se trend uznání nároků sekundárních obětí vedle rozhodovací činnosti soudů projevil i prostřednictvím reformních návrhů. Například ve Francii se v rámci reformního projektu francouzského občanského zákoníku „Avant-projet Catala“ předpokládalo, že dojde k zakotvení práva sekundárních obětí na náhradu za utrpenou majetkovou újmu, jakož i práva na náhradu nemajetkové újmy.²⁰ Také v rámci rakouského návrhu reformy občanského práva (ABGB) mělo dojít k uzákonění náhrady za nemajetkovou újmu (útrapy) sekundárních obětí. Náhrada měla náležet blízkým osobám primární oběti a to v případě usmrcení nebo zvláště závažného zranění primární oběti. Blízký vztah s primární obětí se podle

¹⁷ Rozhodnutí německého Spolkového soudního dvora ze dne 11. května 1971, VI ZR 78/70.

¹⁸ Na tom nemění ničeho ani nedávné rozhodnutí německého Spolkového soudního dvora ze dne 27. ledna 2015, VI ZR 548/12. V něm soud sice výjimečně náhradu sekundární oběti přiznal, od principů stanovených ve svém rozhodnutí ze dne 11. května 1971 se však neodchýlil.

¹⁹ Stiegler, A. M. *Schmerzensgeld für Schock- und Trauerschäden – Rechtsvergleichende Analyse des Angehörigenbegriffes und der Mitverschuldensanrechnung*. Vídeň, Kolín, Výmar: Böhlau Verlag, 2009, s. 21.

²⁰ Elischer, D. Citová újma, ztráta naděje, reflexní újma, újma na kráse, budoucí škoda aneb pojetí újmy ve francouzském právu. *Zdravotnické fórum*, 2012, č. 4, s. 28-29.

návrhu předpokládal u manžela/manželky a mezi rodiči a dětmi. Ostatní osoby musely blízký vztah s primární obětí před soudem dokázat.²¹ Pokus uzákonit právo pozůstalých rodinných příslušníků na peněžitou náhradu proběhl nedávno i v Německu. Reformní návrh novelizující německý občanský zákoník byl předložen Německému spolkovému sněmu, ten ho však usnesením odmítnul.²²

1.2.2. Přístup k nárokům sekundárních obětí na nadnárodní úrovni

Na nadnárodní úrovni ovlivňuje přístup evropských států k nárokům sekundárních obětí především Rezoluce (75) 7 o náhradě za ublížení na zdraví nebo usmrcení přijata Výborem ministrů Rady Evropy dne 14. března 1975. Avizovaným cílem Rezoluce (75) 7 je snížit přetrvávající rozdíly mezi právními řády a aplikační praxí soudů v členských státech Rady Evropy mj. i v problematice náhrady nemajetkové újmy sekundárních obětí. K tomu slouží v Rezoluci (75) 7 uvedené zásady, které členské státy mají vzít na zřetel při přípravě národní legislativy v dotčené právní oblasti. Podle zásady č. 19 Rezoluce (75) 7 mají státy přiznávat taxativním výčtem konkretizovaným pozůstalým osobám náhradu za nemajetkovou újmu (duševní utrpení), již utrpěly v důsledku usmrcení primární oběti. Náhrada má náležet manželovi, dítěti, rodiči a snoubenci/snoubence usmrcené primární oběti, a to za podmínky, že mezi pozůstalým a obětí existovalo hluboké citové pouto v době její smrti. Zásada č. 13 Rezoluce (75) 7 přiznává peněžní náhradu za nemajetkovou újmu pro sekundární oběti v případech, kdy ublížení na zdraví primární oběti nemělo fatální důsledky. Náhrada má příslušet výlučně otcí, matce a manželovi/manželce primární oběti, jež v důsledku ublížení na zdraví (poškození psychického nebo tělesného zdraví) primární oběti utrpěli nemajetkovou újmu. Jiné osoby Rezoluce (75) 7 z nároku vylučuje. Podmínkou vzniku nároku

²¹ Karner, E. Náhrada ideálních škod podle rakouského návrhu reformy a principů evropského deliktního práva. In: Tichý, L. (ed.) *Vývoj práva deliktní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě: sborník referátů z konference Právnické fakulty UK Praha, konané ve dnech 5. a 6. června 2004.* Praha: Vodnář, 2005, s. 133.

²² Německý Spolkový sněm. *Plenární protokol 18/2006.* 206. zasedání Německého Spolkového sněmu, 18. volební období. [online]. 1. 12. 2016 [cit. 2016-12-14]. Dostupný z [www: <http://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/18/18206.pdf#P.20599>](http://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/18/18206.pdf#P.20599).

vyjmenovaných osoby je, aby újma v podobě duševního utrpení těchto osoby byla mimořádné povahy.

Novějším nadnárodním evropským projektem zabývajícím se náhradou nemajetkové újmy sekundárních obětí a mající vliv na právo jednotlivých evropských států jsou Principy evropského deliktního práva Evropské skupiny deliktního práva, které byly veřejnosti představeny ve dnech 19. a 20. května 2005. Ustanovení čl. 10.301 odst. 1 PETL stanoví, že náhrada za nemajetkovou újmu náleží osobám s blízkým vztahem k primární oběti, která utrpěla smrtelné zranění nebo velmi závažné zranění bez fatálních následků. Okruh oprávněných sekundárních obětí PETL neomezuje na rodinné příslušníky, může jím být každá osoba v blízkém vztahu k primární oběti bez právního pouta k ní.²³

1.3. Aktuální trendy v oblasti náhrady újmy sekundárních obětí v Evropě

Aktuální vývoj deliktního práva na evropském kontinentu se vyznačuje obecně zvyšujícím se počtem případů, ve kterých soudy přiznaly peněžitou náhradu za nemajetkovou újmu, a současně narůstající výši přiznané náhrady. Ilustrací toho, že stejný vývoj probíhá i v oblasti náhrady nemajetkové újmy sekundárních obětí, budiž situace v Bulharsku. Impulzem k tomu se stal případ krasobruslařské bulharské hvězdy Maxima Staviskiho. Ve vysoké rychlosti a s vyšším než zákonem povoleném množstvím alkoholu v krvi narazil Staviski do jiného automobilu a způsobil tragickou nehodu. Při nehodě zemřel řidič druhého vozidla a jeho spolujezdkyně upadla do kómatu. Rodinní příslušníci posádky druhého vozidla požadovali po Staviskim náhradu za újmu, kterou jim smrt a závažné ublížení na zdraví jejich bližních způsobila. Rodinní příslušníci si byli dobře vědomi mediální známosti a majetnosti Staviskiho. Rozhodli se toho využít ve svůj prospěch a po Staviskim požadovali mimořádně vysokou náhradu. I když bulharský Nejvyšší soud (*Vurhoven kasatsionen sud*) ve výsledku požadovanou výši náhrady понížil²⁴, nastartoval případ Staviskiho výrazný

²³ Vlasák, M. Náhrada nemajetkové újmy v Principech evropského deliktního práva (PETL) a v návrhu občanského zákoníku. *Jurisprudence*, 2009, roč. 18, č. 4, s. 40 a násled.

²⁴ Rozhodnutí bulharského Nejvyššího soudu ze dne 27. listopadu 2008, 371/2008.

růst výše náhrad přiznávaných bulharskými soudy.²⁵

I přes růst výše náhrad, jež jsou soudy sekundárním obětem přiznávány, přetrvávají i nadále patrné rozdíly ve výši přiznaných náhrad mezi jednotlivými státy Evropy. Důvodem toho je, že výše nemajetkové újmy je zpravidla stanovena v návaznosti na společenský a životní standard v zemi poškozeného (sekundární oběti), a ty se v jednotlivých evropských zemích nadále liší.²⁶

Při samotném rozhodování o rozsahu náhrady za nemajetkovou újmu obecně se upřednostňuje volné uvážení soudu, naopak proti tomuto trendu jdou snahy o paušalizaci náhrady nemajetkové újmy a určování výše náhrady podle tabulek.²⁷

KAPITOLA 2

2.1. Moderní vývoj práva sekundárních obětí na náhradu v českém právu

Poskytuje-li právo sekundárním obětem náhradu za nemajetkovou újmu, kterou utrpěly v důsledku usmrcení nebo zvláště závažného ublížení na zdraví osoby blízké (primární oběti), činí tak, aby jejím prostřednictvím chránilo osobnost člověka a jeho právo na soukromí, jehož součástí je v souladu s rozhodovací praxí Evropského soudu pro lidská práva a českého Ústavního soudu právo na rodinný život a právo rozvíjet rodinné vztahy.²⁸ Chráněným statkem při poskytování náhrady sekundárním obětem jsou rodinné vztahy a obdobné sociální vztahy s dalšími blízkými osobami vyznačující se určitou kvalitou (intenzitou) a jejich rozvoj. Zásahem do těchto vztahů totiž dochází k přetrhání a znemožnění dalšího jejich rozvoje, což se negativně promítá do nemajetkové (osobní) sféry sekundární oběti.

Právo sekundárních obětí na peněžitou náhradu bylo v občanskoprávní oblasti nejdříve dovozeno aplikační soudní praxí. Oproti tomu např. v oblasti pracovněprávní

²⁵ Vlasák, M. Aktuální vývoj práva civilních deliktů napříč Evropou na pozadí mezinárodní konference „European Tort Law 2008“. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 13, s. 489 a násl.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

²⁸ Melzer, F., Tégl, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117*. Praha: Leges, 2013, s. 553 a násl.

se jedná o tradiční právní institut upravený pracovněprávním kodexem.²⁹ Jednorázovou peněžitou náhradu pro pozůstalého po zaměstnanci, jenž zemřel v důsledku pracovního úrazu nebo nemoci z povolání, stanovil od počátku své účinnosti zákoník práce 1965. Náhrada se vyplácela vyjmenovaným oprávněným osobám, a její výše byla stanovena fixně.³⁰ Zákoník práce 2006, jenž zákoník práce 1965 nahradil, obsahuje rovněž ustanovení o náhradě nemajetkové újmy pro pozůstalé po zaměstnanci. Podle původního znění zákoníku práce 2006³¹ byla náhrada fixní. Od účinnosti novelizujícího zákona č. 365/2011 Sb. stanoví zákoník práce 2006 minimální výši náhrady pro pozůstalé, a soud má tedy prostor k tomu, aby v odůvodněných případech přiznal pozůstalým náhradu přesahující stanovenou minimální výši.

V občanskoprávních vztazích to byly soudy, jež prvně uznaly právo pozůstalých na peněžitou náhradu (zadostiučinění) za nemajetkovou újmu utrpěnou v důsledku usmrcení blízké osoby, a to prostřednictvím ochrany osobnosti podle ustanovení § 11 ve spojení s ustanovením § 13 odst. 2 o. z. 1964. Zásadním rozhodnutím se stalo rozhodnutí³² Krajského soudu v Ostravě, kterým soud přiznal pozůstalým po usmrceném dítěti zadostiučinění v penězích. Dítě zemřelo zásahem železné traverzy, kterou dělníci po ukončení práce na střeše výškové panelové budovy shodili na zem, aniž by se předtím ujistili, že traverza při pádu na zem nikoho nezasáhne a zatím účelem učinili potřebná opatření. Traverza dopadla do prostoru před hlavním vchodem do výškové panelové budovy, kde zcela zdemolovala kočárek a usmrtila dítě v něm. Krajský soud v Ostravě dovodil, že občanský zákoník 1964 zaručující ochranu osobnosti v ustanoveních § 11 a násl. chrání v rámci práva na soukromí i právo

²⁹ Vojtek, P. Nároky třetích osob, zejména pozůstalých. In: Tichý, L. (ed.) *Vývoj práva deliktní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě: Sborník referátů z konference Právnické fakulty UK Praha, konané ve dnech 5. a 6. června 2004*. Praha: Vodnář, 2005, s. 77 a násl.

³⁰ Peněžitá jednorázová náhrada pro pozůstalé byla upravena v ustanovení § 187 odst. 1, písm. d) a § 200 odst. 1 zákoníku práce 1965. Pro dítě mající nárok na sirotčí důchod činila výše náhrady původně 5 000 Kčs (později byla zvýšená až na 80 000 Kč), pro manžela a v odůvodněných případech také rodičům zemřelého činila původní výše náhrady 3 000 Kčs (později zvýšená až na 50 000 Kč) Vojtek, P. Nároky třetích osob, zejména pozůstalých. In: Tichý, L. (ed.) *Vývoj práva deliktní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě: Sborník referátů z konference Právnické fakulty UK Praha, konané ve dnech 5. a 6. června 2004*, Praha: Vodnář, 2005, s. 79.

³¹ Ustanovení § 375 odst. 1 písm. d) a § 378 odst. 1 zákoníku práce 2006.

³² Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 19. července 2000, sp. zn. 23 C 82/99.

na rodinný život a právo rozvíjet vztahy s nejbližšími rodinnými příslušníky. Při své interpretaci práva na soukromí podle ustanovení § 11 o. z. 1964 se Krajský soud v Ostravě inspiroval Evropským soudem pro lidská práva a jeho interpretací práva na soukromí podle ustanovení čl. 8 odst. 1³³ Evropské úmluvy. Ve smyslu zvolené interpretace zaručuje právo na soukromí ochranu soukromého a rodinného života, a zahrnuje do určité míry i právo na vytváření a rozvíjení vztahů s dalšími lidskými bytostmi.

Krajský soud v Ostravě v rozsudku poukázal na podstatu zásahu do práva na soukromí pozůstalých a podotknul, že tragická smrt ani ne ročního dítěte zcela zásadním způsobem zasáhla do života pozůstalých rodičů a prarodičů a nenávratně tím zpřetrhala dosavadní silná citová pouta, v důsledku čehož jsou sekundární oběti ochuzeny o vztah k dítěti a o možnost dále rozvíjet rodinný život se svým synem a vnukem. Vzhledem k intenzitě tohoto zásahu a jeho neodstranitelným následkům rozhodl Krajský soud v Ostravě o nedostatečnosti jakéhokoliv morálního zadostiučinění podle ustanovení § 13 odst. 1 o. z. 1964 a přiznal pozůstalým členům rodiny peněžité zadostiučinění. Ústavní soud následně argumentaci Krajského soudu v Ostravě přisvědčil a přiznání zadostiučinění v penězích potvrdil.³⁴

V občanskoprávních vztazích bylo právo sekundárních obětí na relativní náhradu za nemajetkovou újmu utrpěnou v důsledku usmrcení rodinného příslušníka nejdříve dovozeno soudem. Až následně byl tento vývoj v oblasti náhrady nemajetkové újmy v občanskoprávních vztazích zachycen legislativně. Stalo se tak zákonem č. 47/2004 Sb., jímž bylo do občanského zákoníku 1964 vloženo ustanovení § 444 odst. 3 stanovující paušální náhradu nemajetkové újmy pro vyjmenované pozůstalé primární oběti. Výše náhrady se pohybovala od 85 000 do 240 000 Kč. Odškodnění příslušelo pozůstalému dítěti, rodiči, rodiči dosud nenarozeného počatého dítěte, sourozenci a další pozůstalé blízké osobě žijící ve společné domácnosti s usmrceným v době vzniku události, jež byla příčinou úmrtí primární oběti. Problematičnost úpravy byla spatřována v paušálnosti stanovených částek náhrady. Tento nedostatek bylo možné částečně korigovat aplikací ustanovení

³³ Článek 8 odst. 1 Evropské úmluvy stanoví: „Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.“

³⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 20. května 2002, sp. zn. IV. ÚS 315/01.

§ 441 a § 450 o. z. 1964, na základě nichž mohla být výše náhrady při spoluzavinění primární oběti nebo vzhledem k důvodům zvláštního zřetele hodným snížena.³⁵ Naopak navyšovat výši náhrady podle ustanovení § 444 odst. 3 o. z. 2012 se dařilo souběžným uplatňováním žaloby na ochranu osobnosti podle ustanovení § 11 ve spojení s § 13 odst. 2 o. z. 1964.³⁶ Soudy byly ochotny ve výjimečných případech akceptovat paralelní uplatnění nároků podle zvláštní úpravy (§ 444 odst. 3 o. z. 1964) a podle obecné ochrany osobnosti (§ 13 odst. 2 o. z. 1964) a to z důvodu absolutní paušalizace náhrady podle speciálního ustanovení § 444 odst. 3 o. z. 1964, jejíž výše vzhledem k mimořádné povaze individuálního případu nemusela být dostačující.

Primárně cestou ochrany osobnosti se i po novele občanského zákoníku 1964 nadále odškodňovali pozůstalí, jejichž blízký vztah s primární obětí byl hoděn ochrany, avšak nepatřily mezi oprávněné sekundární oběti uvedené v ustanovení § 444 odst. 3 o. z. 1964. Tak tomu bylo například v případě prarodičů, kteří žádali o náhradu nemajetkové újmy, již utrpěli v důsledku skonu své vnučky po podání velkého množství draslíku v nemocnici. Prarodiče byli ve vztahu k vnučce osobami blízkými. Jelikož však s ní nesdíleli společnou domácnost, nebyly oprávněnými sekundárními oběťmi podle ustanovení § 444 odst. 3 o. z. 1964. Městský soud v Praze přesto jejich žalobě vyhověl a s ohledem na jejich vztah k vnučce, se kterou byli prarodiče v každodenním styku a pečovali o ni, jim přiznal zadostiučinění v penězích podle ustanovení § 13 odst. 2 o. z. 1964.³⁷

2.2. Právo sekundárních obětí na náhradu po 1. 1. 2014

S účinností od 1. 1. 2014 byl občanský zákoník 1964 nahrazen občanským zákoníkem 2012. Náhradu nemajetkové újmy sekundárních obětí upravuje občanský zákoník 2012 výslovně ve zvláštním ustanovení § 2959, když stanoví, že „*[p]ři usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní útrapy*

³⁵ Švestka J., Jehlička O, Škárová M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 783. Srov. také rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích-pobočka v Táboře ze dne 15. listopadu 2005, sp. zn. 14 To 290/2005.

³⁶ Vlasák, M. Náhrada nemajetkové újmy v případě usmrcení osoby blízké. *Právní fórum*, 2010, roč. 7, č. 4, s. 189-192.

³⁷ Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 5. června 2013, sp. zn. 31 C 71/2010.

manželu, rodiči, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.“ Obecnou ochranu osobnosti člověka zajišťuje občanský zákoník 2012 v ustanovení § 81 a násl., dílčí osobnostní právo na soukromí pak v ustanovení § 81 odst. 2.³⁸ Právo požadovat peněžitou satisfakci za nemajetkovou újmu způsobenou zásahem do práva na soukromí vyplývá z ustanovení § 2956 o. z. 2012 (ve spojení s § 2951 odst. 2 o. z. 2012). Přičemž vzájemný vztah mezi ustanovením § 2959 o. z. 2012 a ustanovením § 2956 o. z. 2012 se posoudí podle pravidla speciality tak, že ustanovení § 2959 o. z. 2012 je speciální k ustanovení § 2956 o. z. 2012. Otázku, zdali je i nadále možné připustit paralelní uplatnění nároků sekundárních obětí podle speciální úpravy a cestou obecné ochrany osobnosti, je třeba za účinnosti občanského zákoníku 2012 posoudit znovu. Za účinnosti občanského zákoníku 1964 soudy a zejména Ústavní soud svým nálezem ze dne 5. června 2005³⁹ připustily souběžné uplatnění nároků pozůstalých sekundárních obětí cestou obecné ochrany osobnosti a podle speciální úpravy občanského zákoníku 1964 z důvodu, že náhrada podle speciální úpravy byla příliš paušální a nemohla být v některých případech vzhledem k míře utrpěné újmě považována za vyčerpávající řešení případu. Potom vzhledem k tomu, že občanský zákoník 2012 v ustanovení § 2959 žádnou konkrétní výši náhrady za nemajetkovou újmu sekundárních obětí nestanoví, důvod souběžného uplatnění nároků odpadl. Po 1. 1. 2014 je nutné striktně trvat na tom, že sekundární oběti oprávněné podle ustanovení § 2959 o. z. 2012 mohou uplatňovat své nároky vůči škůdci výlučně na základě tohoto speciálního ustanovení, a že jejich uplatněním se konzumují ostatní jejich nároky podle obecné úpravy ochrany osobnosti občanského zákoníku 2012.

Osobám, které nepatří mezi oprávněné sekundární oběti podle ustanovení § 2959 o. z. 2012, nezbývá než uplatnit své právo na relativní náhradu cestou obecné ochrany osobnosti. Využití této cesty však v praxi bude zcela výjimečné. Rozšířený okruh oprávněných sekundárních obětí oproti předchozímu občanskoprávnímu kodexu (zejména odpadl požadavek společné domácnosti u dalších osob blízkých, který vylučoval mnohé pozůstalé z okruhu oprávněných sekundárních obětí podle

³⁸ Melzer, F., Tégl, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117*. Praha: Leges, 2013, s. 522 a násl.

³⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 5. června 2005, sp. zn. Pl. US 16/04.

§ 444 odst. 3 o. z. 1964) bude pravděpodobně zahrnovat všechny osoby, jež pojilo s primární obětí citové pouto takové kvality, aby si zasloužilo právní ochranu, a jeho zpřetrhání vyvolalo újmu u třetí osoby takové intenzity, která by odůvodňovala poskytnutí odškodnění této třetí osobě.

Jak bylo shora uvedeno, uplatňování nároků sekundárních obětí paralelně podle speciální úpravy (§ 2959 o. z. 2012) a podle úpravy obecné ochrany osobnosti občanského zákoníku 2012 není po 1. 1. 2014 možné akceptovat. Mohou však nastat situace, kdy právo na náhradu nemajetkové újmy sekundárních obětí upravuje zvláštní předpis a sekundární oběť bude postupovat přednostně podle této zvláštní úpravy nacházející se mimo občanský zákoník 2012. Jestliže za takové situace je výše náhrady zvláštním právním předpisem stanovena paušálně (bez možnosti přihlédnout k okolnostem individuálního případu) a tato výše náhrady se bude jevit vzhledem k újmě, kterou sekundární oběť v individuálním případě utrpěla jako nedostačující, pak paralelní uplatnění nároku podle zvláštního právního předpisu a podle obecné ochrany osobnosti občanského zákoníku 2012 vyloučit *apriori* nelze.

V pracovněprávních vztazích se uplatní primárně příslušné ustanovení zákoníku práce 2006⁴⁰. Okruh oprávněných osob při usmrcení zaměstnance v důsledku pracovního úrazu nebo nemoci z povolání je ale oproti občanskému zákoníku 2012 značně omezený, tudíž budou muset sourozenec, druh/družka zemřelého zaměstnance a jiné osoby blízké zesnulého zaměstnance postupovat podle úpravy občanskoprávní (§ 2959 o. z. 2012). Stejně budou muset postupovat i sekundární oběti, jestliže zaměstnanec utrpěl vážný pracovní úraz nebo se u něj projevila nemoc z povolání, jež sice neměla pro zaměstnance fatální následky, ale které mu způsobila zvláště závažné ublížení na zdraví. Paralelní ochrana sekundárních obětí na základě zákoníku práce 2006 a cestou obecné ochrany osobnosti podle občanského zákoníku 2012 nepřichází v úvahu. To proto, že výše náhrady pro pozůstalé sekundární oběti je stanovena zákoníkem práce jako minimální, soud tudíž může stanovit spravedlivou výši zadostiučinění podle okolností individuálního případu, čímž se nároky pozůstalých sekundárních obětí zcela vyčerpají.

⁴⁰ Jednorázovou náhradu v penězích pro pozůstalé zaměstnance upravuje ustanovení § 271i odst. 1 zákoníku práce 2006.

2.3. Právo sekundárních obětí na náhradu cestou obecné ochrany osobnosti

Z výše uvedeného vyplývá, že po 1. 1. 2014 budou případy, kdy sekundární oběti budou využívat cestu obecné ochrany osobnosti, značně ojedinělé. Oproti občanskému zákoníku 1964, došlo v obecné ochraně osobnosti podle občanského zákoníku 2012 k systematické změně i významné modifikaci předpokladů vzniku nároku na peněžité zadostiučinění. V právní úpravě občanského zákoníku 1964 se ochrana osobnosti koncentrovala do jednoho místa občanskoprávního kodexu (část první o. z. 1964 obecná ustanovení). V občanském zákoníku 2012 se obecná ochrana osobnosti rozpadá do části první (obecná část o. z. 2012), a do části čtvrté kodexu občanského práva (relativní majetková práva o. z. 2012). V části první občanského zákoníku 2012 se zajišťuje ochrana osobnosti člověka (ustanovení § 81 a násl.) a stanoví se některé prostředky její ochrany. Ten, kdo byl neoprávněným zásahem dotčen na svém osobnostním právu, se může na základě ustanovení § 82 odst. 1 o. z. 2012 domáhat, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno, nebo aby byl odstraněn jeho následek. V části čtvrté občanského zákoníku 2012 týkající se relativních majetkových práva se ochrana osobnosti člověka doplňuje o právo člověka dotčeného neoprávněným zásahem požadovat po původci zásahu náhradu za zásahem způsobenou újmu. V případě neoprávněného zásahu do práva sekundární oběti na soukromí, může sekundární oběť na základě ustanovení § 2956 ve spojení s § 2951 odst. 2 o. z. 2012 požadovat peněžitou náhradu nemajetkové újmy. V porovnání s občanským zákoníkem 1964 se jedná o obdobu ustanovení § 13 odst. 2 o. z. 1964, tj. přiznání zadostiučinění v penězích za nemajetkovou újmu způsobenou zásahem do osobnostního práva.

Odpovědnost za zásah do osobnostního práva sekundární oběti byla podle ustanovení § 13 odst. 2 o. z. 1964 odpovědností za výsledek. Předpoklady pro vznik povinnosti škůdce odškodnit sekundární oběti byly: (1) protiprávní jednání škůdce, (2) zásah do osobnostního práva sekundární oběti a (3) příčinná souvislost mezi ad (1) a ad (2). Jelikož při uplatnění nároku sekundární obětí cestou ochrany osobnosti byla odpovědnost škůdce vystavěna na objektivním principu, zavinění škůdce se v rámci soudního řízení nezkoumalo. Tehdejší ústavní soudkyně E. Wagnerová upozornila ve svém disentu na zajímavý ústavněprávní aspekt volby takového legislativně-právního řešení. Při uplatnění nároku sekundární oběti cestou ochrany osobnosti se střetávala dvě

základní práva: osobnostní právo sekundární oběti a vlastnické právo škůdce, z jehož majetku se peněžité zadostiučinění platilo. V očích E. Wágnerové bylo vlastnické právo škůdce v takovém případě mnohem méně a neproporcionálně slaběji chráněno než například při uplatnění práva na náhradu škodu způsobenou porušením právní povinnosti (podle § 420 o. z. 1964) vůči škůdci. Neb v prvním případě se jednalo o odpovědnost objektivní a v druhém subjektivní, kdy se škůdce mohl prokázáním absence zavinění na své straně z povinnosti nahradit škodu vyvinit, a tím se vyhnout transferu hodnot ze svého majetku ve prospěch majetku poškozeného. Podle E. Wágnerové platí, že má-li povinnost nahradit újmu i sankční funkci, poté evropská právní a filosofická tradice zásadně nepřipouští, aby sankce byť civilněprávní byla uložena za nezaviněné jednání. Proto E. Wágnerová trvala ve svém disentu na tom, aby forma a intenzita zavinění škůdce hrála klíčový význam pro stanovení povinnosti odčinit nemajetkovou újmu sekundární oběti.⁴¹

Právní úprava obecné ochrany osobnosti podle občanského zákoníku 2012 přináší (částečně) změnu v duchu názoru vysloveném v disentu E. Wágnerové. Na základě ustanovení § 2894 odst. 2 o. z. 2012, se povinnost nahradit nemajetkovou újmu poskytnutím zadostiučinění posoudí obdobně⁴² podle ustanovení o povinnosti nahradit škodu. Předpoklady vzniku povinnosti původce zásahu poskytnout zadostiučinění se proto posoudí podle příslušných ustanovení odpovědnosti za škodu. V případě, že dojde k zásahu do práva na soukromí sekundární oběti v důsledku porušení zákonné povinnosti, vznik povinnost původce zásahu nahradit zásahem způsobenou újmu vyžaduje na straně původce zásahu zavinění (§ 2910 o. z. 2012). Zavinění původce zásahu se ve formě nedbalosti ze zákona předpokládá (§ 2911 o. z. 2012). Avšak původce zásahu může prokázat nedostatek zavinění a tím zabránit transferu hodnot ze svého majetku ve prospěch sekundární oběti. Vlastnické právo původce zásahu je v takovém případě lépe chráněno. Pozice původce zásahu bude jiná, jestliže se dopustil zásahu do práva na soukromí a rodinný život sekundární oběti v důsledku porušení své

⁴¹ Nález Ústavního soudu ze dne 4. května 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04 (disentní stanovisko soudkyně E. Wágnerové).

⁴² Ustanovení čl. 41 odst. 1 legislativních pravidel vlády stanoví: „Slovo „obdobně“ ve spojení s odkazem na jiné ustanovení téhož nebo jiného právního předpisu vyjadřuje, že toto ustanovení se vztahuje na vymezené právní vztahy v plném rozsahu.“

smluvní povinnosti. Jelikož povinnost nahradit škodu při porušení smluvní povinnosti je vystavěna na objektivním principu (§ 2913 o. z. 2012), právní situace původce zásahu je srovnatelná se situací před 1. 1. 2014, kdy byla povinnost poskytnout zadostiučinění v penězích rovněž založena na objektivním principu, aniž by se vyžadovalo zavinění na straně původce zásahu.

2.4. Usmrcení a zvlášť závažné ublížení na zdraví primární oběti

Oproti dřívější právní úpravě (§ 444 odst. 3 o. z. 1964), která předvíдалa náhradu nemajetkové újmy sekundárních obětí utrpěnou výlučně v důsledku usmrcení primární oběti, obsahuje občanský zákoník 2012 v ustanovení § 2959 dvě skutkové podstaty, na jejichž základě škůdce nahrazuje nemajetkovou újmu sekundárních obětí. Podle první skutkové podstaty nahradí škůdce pozůstalým sekundárním obětem nemajetkovou újmu, kterou utrpěly v důsledku usmrcení své osoby blízké v pozici primární oběti. Tato skutková podstata je shodná s předchozí úpravou občanského zákoníku 1964. Podle druhé skutkové podstaty nahradí škůdce sekundárním obětem nemajetkovou újmu, kterou utrpěly v důsledku zvlášť závažného ublížení na zdraví své osoby blízké v pozici primární oběti. Tato skutková podstata je ve srovnání s předchozí úpravou občanského zákoníku 1964 nová a pokrývá situace, kdy újma sekundární oběti je odvozena od újmy primární oběti, jež sice není fatální, ale svou povahou je velmi vážná. Z předmětného ustanovení § 2959 o. z. 2012 se podává, že ublížení na zdraví primární oběti musí být zvlášť závažné, tj. jeho intenzita musí dosáhnout velmi vysokého stupně. Ačkoliv se jedná, jak bylo uvedeno výše, o novou skutkovou podstatu, již občanský zákoník 1964 neznal, soudy se dokázaly vypořádat s takovými nároky sekundárních obětí i za účinnosti občanského zákoníku 1964. Nejvyšší soud přisvědčil ve svém rozhodnutí ze dne 13. července 2010⁴³ Vrchnímu soudu v Olomouci, který přiznal peněžité zadostiučinění nemajetkové újmy dceři primární oběti, již škůdce při dopravní nehodě způsobil těžké a trvalé poškození zdraví.⁴⁴ Podle soudů došlo způsobením takto závažného poškození zdraví primární oběti k zásahu do osobnostního práva sekundární oběti (dcery primární oběti) na soukromí, jež zahrnuje i právo rozvíjet vztahy s dalšími

⁴³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2012, sp. zn. 30 Cdo 947/2011.

⁴⁴ Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 13. července 2010, sp. zn. Co 249/2006.

lidskými bytostmi, tak aby bylo možné rozvíjet a naplňovat vlastní osobnost.⁴⁵ Škůdce tím, že způsobil trvalé poškození zdraví matky sekundární oběti (téměř vegetativní stav), zasáhl trvalým a neodčinitelným způsobem i do života sekundární oběti. Vzhledem k intenzitě zásahu do osobnostního práva sekundární oběti jí Vrchní soud v Olomouci přiznal zadostiučinění v penězích podle § 13 odst. 2 o. z. 1964. Při rozhodování o výši zadostiučinění Vrchní soud v Olomouci použil jako základní vodítka výši náhrady podle ustanovení § 444 odst. 3 o. z. 1964 s odůvodněním, že v obou případech se jedná o náhradu nemajetkové újmy při zásahu do osobnostních práv osoby blízké primární oběti.

2.4.1. Vymezení zvlášť závažného ublížení na zdraví

Jako zvlášť závažné ublížení na zdraví primární oběti podle ustanovení § 2959 o. z. 2012 by se zajisté kvalifikovalo i ublížení na zdraví z výše uvedeného případu, kdy primární oběť přežívala takřka ve vegetativním stavu. Další případy, které by mohly naplnit skutkovou podstatu zvlášť závažného ublížení na zdraví, představují případy rozsáhlého ochrnutí těla (kvadruplegie, triplegie) a stavy kómatu, jež se podobají stavům vegetativním.⁴⁶ Zákon žádná kritéria, podle nichž mají soudy rozhodovat, dosahuje-li ublížení na zdraví primární oběti stupně zvlášť závažného ublížení na zdraví, nestanoví. J. Kotula navrhuje vycházet zejména z toho, zda je primární oběť v důsledku poškození zdraví odkázaná nejméně z významné části na péči druhé osoby nebo ne.⁴⁷ Navrhované kritérium J. Kotuly lze považovat za vhodné. Nahrazování újmy sekundárních obětí je v občanském právu spíše výjimkou nežli pravidlem, proto by se měly i skutkové podstaty ustanovení § 2959 o. z. 2012 vykládat spíše restriktivně. Případy, kdy primární oběť je odkázána z významné části nebo zcela na péči jiné osoby, pokrývají jen ty nejzávažnější zdravotní stavy. Proto se kritérium navrhované J. Kotulou jeví pro posuzování individuálních případů jako vhodné

⁴⁵ Srov. argumentaci Ústavního soudu v nálezů Ústavního soudu ze dne 4. května 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04.

⁴⁶ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI.* Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2014, s. 1119 (bod 7).

⁴⁷ Vítová, B., Dohnal, J., Kotula, J. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971.* Olomouc: ANAG, 2015, s. 236.

a odpovídá restriktivnímu výkladu skutkových podstat ustanovení § 2959 o. z. 2012. A. Valuš naopak argumentuje koherencí právního řádu a doporučuje, aby zvlášť těžké ublížení na zdraví bylo interpretováno ve smyslu těžké újmy na zdraví, tak jak ji vymezuje trestní zákoník v ustanovení § 122 odst. 2.⁴⁸ Těžkou újmou na zdraví se rozumí vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění, které zároveň odpovídá alespoň jednomu z taxativně uvedených typů v ustanovení § 122 odst. 2 písm. a) až i) tr. z.⁴⁹ Doporučení A. Valuše se může v praxi projevit jako neúměrně rozšiřující rozsah skutkové podstaty zvlášť závažného ublížení na zdraví primární oběti a tudíž problematické. Těžká újma na zdraví ve smyslu trestního zákoníku zahrnuje široké spektrum poruch zdraví a onemocnění, z nichž některá jsou svou povahou mírnější a dosahují spíše středně těžké intenzity. Občanský zákoník 2012 staví skutkovou podstatu zvlášť závažného ublížení na zdraví vedle skutkové podstaty usmrcení primární oběti. Z toho lze vyvozovat, že odškodnění sekundární oběti má příslušet jen v případech nesmrtelné újmy primární oběti takové intenzity, která má srovnatelný dopad do osobní sféry sekundární oběti jako usmrcení primární oběti. Interpretace zvlášť závažného ublížení na zdraví ve smyslu ustanovení § 122 odst. 2 tr. z. by mohlo vést k odškodňování újmy, která potřebné intenzity nedosahuje. Interpretace zvlášť závažného ublížení na zdraví ve shodně s definicí těžké újmy na zdraví podle trestního zákoníku by tak mohla vést k podstatnému rozšíření aplikačního dosahu ustanovení § 2959 o. z. 2012, které by nebylo v souladu se záměrem zákonodárce.

Kromě toho by taková interpretace mohla vést i k automatizaci přiznávání náhrad sekundárním obětem. V případech, kdy škůdce byl coby pachatel odsouzený za trestný čin v souvislosti s újmou primární oběti, by mu soud automaticky uložil povinnost nahradit újmu sekundární oběti podle ustanovení § 2959 o. z. 2012 aniž by se podrobněji věnoval oprávněnosti nároku sekundární oběti.

Problematicčnost doporučení A. Valuše se projevuje i jinak. Pro ilustraci lze uvést konkrétní příklad ztráty dosud nenarozeného počatého dítěte. Podle doporučení A. Valuše by ztráta nenarozeného počatého dítěte odpovídala definici těžké újmy na zdraví v podobě usmrcení plodu podle trestního zákoníku (§ 122 odst. 2, písm. g) tr. z.)

⁴⁸ Valuš, A. *Civilní spory mezi lékařem a pacientem při poskytování zdravotní péče*. Praha: Leges, 2014, s. 75-76 (poznámka pod čarou).

⁴⁹ Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1318.

a měla by v tomto duchu být odškodněna jako náhrada za duševní útrapy sekundární oběti způsobené zvláště závažným ublížením na zdraví primární oběti (plodu). Podle ustanovení § 444 odst. 3 o. z. 1964 však ztráta dosud nenarozeného počatého dítěte byla odškodňována jako újma sekundárních obětí způsobená usmrcením primární oběti (plodu) a není důvodu tento přístup výlučně kvůli právní úpravě veřejnoprávního předpisu (trestního zákoníku) po 1. 1. 2014 měnit.

Pro případy, kdy ublížení na zdraví primární oběti nedosáhlo intenzity zvláště závažného ublížení na zdraví, zůstává pro sekundární oběti otevřena cesta obecné ochrany osobnosti (zahrnující ochranu práva na soukromí a rodinného života).⁵⁰

2.4.2. Přístup rakouských soudů k ublížení na zdraví primární oběti

Rakouské soudy také přiznávají náhradu za nemajetkovou újmu, již sekundární oběť utrpěla v důsledku ublížení na zdraví primární oběti bez fatálních následků. Naplnit podmínky, které judikatura pro přiznání náhrady vymezila přísně, ovšem není snadné. Újma primární oběti musí jednak vyvolat u sekundární oběti nemajetkovou újmu dosahující kvality vlastního ublížení na zdraví, tj. nervový šok (*Schockschaden*). Jednak musí újma primární oběti představovat takové poškození zdraví, jež se svou závažností řadí mezi „nejtěžší“. O „nejtěžší“ poškození zdraví se podle rakouských soudů jedná, jestliže zpráva o něm působí na osoby blízké primární oběti podobně jako zpráva o usmrcení primární oběti. Takový dopad na blízké osoby budou mít zpravidla poškození, při kterých je buď bezprostředně ohrožen život primární oběti, nebo zdravotní stav primární oběti vyžaduje trvalou péči jiné osoby. Jiná poškození až na výjimky definici „nejtěžšího“ poškození zdraví nesplní.⁵¹ Podmínku „nejtěžšího“ poškození zdraví podle rozhodovací činnosti rakouských soudů není splněna, jestliže se primární oběť v důsledku nehody stala impotentní⁵², nebo pokud zdravotní stav primární oběti vyžadoval desetidenní hospitalizaci na jednotce intenzivní péče, 13 operačních zákroků a několikaměsíční rehabilitace s tím, že pohyblivost primární oběti zůstala omezena

⁵⁰ Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1719.

⁵¹ Kerschner, F. a kol. *Schmerzensgeld: Kommentar und Judikatur.* Vídeň: Verl. Österreich, 2013, s. 74.

⁵² Srov. rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2014, 2 Ob 70/14d.

(pohyb za pomoci hůlky)⁵³. Jak bylo výše uvedeno, jedním z hledisek, podle nichž rakouské soudy posuzují závažnost poškození zdraví primární oběti, je odkázanost oběti na péči jiné osoby. Jestliže by se toto hledisko prosadilo i v českém právu (tak jak navrhuje J. Kotula – srov. podkapitulu 2.4.1.), podstatně by se tím zpřesnila představa o rozsahu skutkové podstaty zvláště závažného ublížení na zdraví ustanovení § 2959 o. z. 2012, a to díky možnosti komparace rakouské judikatury v této problematice.

2.5. Obecné předpoklady vzniku povinnosti nahradit újmu

Sekundárním obětím vzniká zásahem do jejich osobnostního práva na soukromí, jež chrání občanský zákoník 2012, nemajetková újma v podobě duševních útrap. Na základě ustanovení § 2956 o. z. 2012 se duševní útrapy odčítají poskytnutím zadostičinění. Výlučnou formou náhrady v případě odškodňování duševních útrap sekundárních obětí je peněžitá náhrada (§ 2959 o. z. 2012). V souladu s ustanovením § 2894 odst. 2 o. z. 2012 se povinnost nahradit nemajetkovou újmu poskytnutím zadostičiněním posoudí obdobně podle ustanovení o povinnosti nahradit škodu. Ustanovení § 2894 odst. 2 o. z. 2012 je pro rozhodování o náhradě nemajetkové újmy sekundárních obětí klíčové, neboť jasně odkazuje na další ustanovení občanského zákoníku 2012, podle kterých musí soudy při rozhodování o náhradě pro sekundární oběti postupovat. V zásadě se tím povinnost nahradit újmu sekundárních obětí dostává do režimu povinnosti nahradit škodu (režim odpovědnosti za škodu).⁵⁴ Pro vymezení předpokladů pro vznik povinnosti poskytnout peněžitou náhradu podle ustanovení § 2959 o. z. 2012 z toho vyplývá, že se uplatní stejné předpoklady jako pro vznik povinnosti nahradit škodu.⁵⁵ Občanský zákoník 2012 upravuje několik skutkových podstat zakládajících povinnost nahradit škodu, přičemž v každé z nich jsou předpoklady pro vznik povinnosti nahradit škodu definovány zvláště. V jednotlivém

⁵³ Srov. rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 13. června 2012, 2 Ob 136/11f.

⁵⁴ Srov. Ministerstvo spravedlnosti. *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku (konsolidovaná verze)*. [online]. 3. 2. 2012 [cit. 2016-11-11]. Dostupný z [www: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>](http://www.obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf).

⁵⁵ Valuš, A. *Civilní spory mezi lékařem a pacientem při poskytování zdravotní péče*. Praha: Leges, 2014, s. 65.

případu náhrady nemajetkové újmy sekundární oběti je proto nezbytné nejprve zjistit, která konkrétní skutková podstata se uplatní, a následně zkoumat, zdali jsou předpoklady této konkrétní skutkové podstaty pro vznik povinnosti nahradit škodu splněny.

Skutkové podstaty zakládající povinnost nahradit škodu lze podle jejich povahy členit na obecné a zvláštní. Ve sporech o náhradu nemajetkové újmy sekundárních obětí podle ustanovení § 2959 o. z. 2012 připadají v úvahu zejména obecné skutkové podstaty založené na porušení právní povinnosti (§ 2910 a § 2913 o. z. 2012).⁵⁶ Právní úprava občanského zákoníku 1964 byla založena na principu jednotného občanskoprávního deliktu (§ 420 o. z. 1964). Oproti tomu občanský zákoník 2012 rozlišuje, zdali byla porušena zákonná povinnost nebo povinnost ze smlouvy, a ve dvou samostatných skutkových podstatách zakládajících povinnost nahradit škodu stanoví rozdílné předpoklady pro vznik deliktní (mimosmluvní) odpovědnosti a odpovědnosti smluvní.

2.5.1. Předpoklady při porušení zákonné povinnosti

Typické případy náhrady nemajetkové újmy sekundárních obětí, které se budou odvíjet v režimu deliktní odpovědnosti za škodu, jsou tragické dopravní nehody (srážky motorových vozidel, sražení chodce nebo cyklisty nebo řidiče motocyklu automobilem). Řidič motorového vozidla tím, že řídí po požití alkoholu nebo jiné návykové látky, nedbá zákazu předjíždění nebo překročí nejvyšší povolenou rychlost apod., jedná v rozporu s povinnostmi stanovenými dopravně-správními předpisy (zejména zákonem o silničním provozu⁵⁷). Jestliže řidič poruší dopravně-správní předpisy a způsobí kvůli tomu nehodu, při níž dojde k usmrcení třetí osoby (primární oběti), nebo k jejímu zvlášť závažnému ublížení na zdraví, bude za v důsledku toho způsobenou újmu sekundární oběti odpovídat podle režimu deliktní odpovědnosti za škodu. Předpoklady vzniku odpovědnosti řidiče podle ustanovení § 2959 o. z. 2012 v souladu s ustanovením § 2910 o. z. 2012 jsou: (1) porušení zákonné povinnosti, stanovené právním řádem (2) vznik nemajetkové újmy (v podobě duševních útrap sekundární oběti), (3) příčinná

⁵⁶ Případně se může uplatnit i zvláštní skutková podstata založena na použití vadné věci při plnění smlouvy. Blíže k tomu Valuš, A. *Civilní spory mezi lékařem a pacientem při poskytování zdravotní péče*. Praha: Leges, 2014, s. 67 a s. 98-100.

⁵⁷ Povinnosti řidiče stanoví zákon o silničním provozu zejména v ustanoveních § 4 a § 5.

souvislost mezi ad (1) a ad (2) a (3) zavinění řidiče (škůdce). Zavinění škůdce zákon ve formě nedbalosti presumuje (§ 2911 o. z. 2012). Řidič (škůdce) se může povinnosti nahradit nemajetkovou újmu sekundárních obětí vyvinít tím, že prokáže absenci svého zavinění. Ve srovnání s režimem smluvní odpovědnosti za škodu je právní postavení škůdce výhodnější (viz níže). V případě dopravních nehod způsobených řidičem však požadavek zavinění pro vznik odpovědnosti ani možnost exkulpace nebudou mít na právní pozici řidiče coby škůdce žádný podstatný vliv. Když řidič způsobí tragickou dopravní nehodu, je proti němu zpravidla zahájeno trestní řízení pro podezření ze spáchání trestného činu v souvislosti s dopravní nehodou. V trestním řízení zjišťují policie a státní zástupce okolnosti mj. významné pro posouzení zavinění řidiče. Okolnosti, z nichž je možné vyvodit zavinění řidiče, proto budou v rámci trestního řízení dobře zdokumentovány (vyjádření odborníků v oblasti dopravy, zjištění brzdné dráhy motorového vozidla, určení rychlosti, kterou se vozidlo pohybovalo, jízdní pruh jízdy, výsledky krevní zkoušky řidiče) a vyvrácení presumovaného zavinění v adhezním nebo následném občanskoprávním řízení bude pro řidiče proto v zásadě nemožné.⁵⁸

2.5.2. Předpoklady při porušení smluvní povinnosti

Podle režimu smluvní odpovědnosti za škodu se bude typicky posuzovat povinnost nahradit nemajetkovou újmu sekundární oběti poskytovatele zdravotní péče, resp. lékaře. Lékař se může dostat do pozice škůdce a odpovídat za duševní útrapy sekundárních obětí, jestliže svým neoborným postupem zapříčiní smrt nebo zvlášť závažné ublížení na zdraví opatrovaného pacienta (primární oběti). Základem vztahu mezi pacientem a lékařem je smlouva o péči o zdraví, kterou upravuje občanský zákoník 2012 v ustanovení § 2636 a násl. Tím je postaveno na jisto, že vztah mezi lékařem a pacientem je vztahem smluvním a to primárně soukromoprávní povahy. Na

⁵⁸ Naopak srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. prosince 2012, sp. zn. 25 Cdo 3156/2011, ve věci náhrady nemajetkové újmy pozůstalých sekundárních obětí podle § 444 odst. 3 o. z. 1964. Škůdce na diskotéce vyhodil primární oběť do vzduchu a následně ji chtěl postavit zpět na parket. Oběť však zavravorala a upadla. Po návratu z diskotéky primární oběť zemřela. Odpovědnost škůdce podle § 444 odst. 3 ve spojení s § 420 o. z. 1964 byla založena na zavinění škůdce (presumovalo se). Škůdce však v tomto případě dokázal prokázat, že smrt primární oběti nezavinil, a soud tudíž nárokům sekundárních obětí nevyhověl.

tom nic nemění ani skutečnost, že vzájemná práva a povinnosti mezi lékařem a pacientem jsou podrobně upraveny různými veřejnoprávní předpisy. V drtivé většině případů se na vztah lékaře a pacienta uplatní veřejnoprávní zákon o zdravotních službách, následkem čehož se součástí smluvních povinností na straně lékaře stane mj. povinnost postupovat *lege artis* (§ 45 odst. 1 ve spojení s § 4 odst. 5 zákona o zdravotních službách).⁵⁹ Nedodrží-li lékař postup *lege artis* a dojde-li v důsledku toho k usmrcení nebo zvláště závažnému ublížení na zdraví pacienta, bude se režim odpovědnosti lékaře coby škůdce za způsobené duševní útrapy osobám blízkým pacienta (sekundárním obětím) řídit režimem smluvní odpovědnosti za škodu. Smluvní odpovědnost za škodu (§ 2913 o. z. 2012) je vybudována na objektivním principu, takže lékař bude odpovídat bez ohledu na své zavinění.⁶⁰ Předpoklady pro vznik odpovědnosti lékaře podle ustanovení § 2959 o. z. v souladu s ustanovením § 2013 o. z. 2012 jsou: (1) porušení povinnosti postupovat *lege artis* nebo jiné smluvní povinnosti, (2) vznik nemajetkové újmy (v podobě duševních útrap sekundárních obětí) a (3) příčinná souvislost mezi ad (1) a ad (2). Sekundární oběti se při uplatnění režimu smluvní odpovědnosti nacházejí ve výhodnější pozici, jelikož otázka zavinění je pro posouzení základu jejich nároku bezpředmětná. Odpovědnost lékaře vznikne bez ohledu na jeho zavinění. Lékař bude mít pouze velmi omezenou možnost se liberovat s poukazem, že mu ve splnění smluvní povinnosti bránila *vis maior*.⁶¹ Zohlednit zavinění lékaře a jeho stupeň bude možné pouze při rozhodování o samotné výši náhrady. K tomu A. a T. Doležalovi uvádějí, že klíčovou otázkou v medicínských sporech bývá zpravidla otázka dodržení či nedodržení postupu *lege artis*, zatímco otázka zavinění (ve sporech o náhradu založených na subjektivní odpovědnosti lékaře)

⁵⁹ Povinnost dodržovat postup *lege artis* stanoví jako imanentní obsahovou součást smlouvy o péči o zdraví rovněž občanský zákoník 2012 (§ 2643 a § 2645 o. z. 2012). Vzhledem ke specialitě zákona o zdravotních službách vůči úpravě smlouvy o péči o zdraví v občanském zákoníku 2012 a k jeho širokému aplikačnímu dopadu (vztahuje se na takřka veškeré úkony lékaře vůči pacientovi), bude v praxi uplatnění definice postupu *lege artis* podle občanského zákoníku 2012 vyřazeno aplikací zákona o zdravotních službách (a aplikací jeho definice postupu *lege artis*).

⁶⁰ Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář* Praha: C. H. Beck, 2014. s. 1147.

⁶¹ Achour G., Pelikán, M. *Náhrada škody a nemajetkové újmy v občanskoprávních a obchodních vztazích*. Ostrava: KEY Publishing, 2015, s. 34.

je spíše podružná a nečiní v praxi žádné obtíže.⁶² V praxi proto sekundární oběti budou sice díky objektivní odpovědnosti lékaře formálně a právně-teoreticky ve výhodnější pozici, podstatný vliv na uplatnění jejich nároků to však mít nebude.

Z výše uvedeného obecně vyplývá, že právní režim odpovědnosti škůdce podle ustanovení § 2959 o. z. 2012 bude dvojího druhu v závislosti na tom, zdali ze strany škůdce došlo k porušení zákonné nebo smluvní povinnosti. Hlavním rozdílem mezi oběma režimy jsou rozdílně definované předpoklady pro vznik povinnosti nahradit újmu. V případě porušení zákonné povinnosti je právní režim odpovědnosti škůdce podle ustanovení § 2959 o. z. 2012 postavený na subjektivním principu. Zavinění alespoň ve formě nedbalosti ze strany škůdce je tudíž nezbytným předpokladem úspěchu sekundární oběti ve sporu. Zavinění ve formě nedbalosti se presumuje, úmysl škůdce by musela sekundární oběť prokázat. Škůdce se může prokázáním nedostatku zavinění na své straně exkulpat. V případě porušení smluvní povinnosti je právní režim nároků vůči škůdci přísnější, jelikož jeho zavinění zákon nevyžaduje a škůdce odpovídá za výsledek (objektivní odpovědnost). Relativní přísnost režimu smluvní odpovědnosti je odůvodnitelná zejména tím, že mezi dotčenými osobami existuje smluvní závazek, který vytváří mezi nimi užší pouto založené na vzájemné důvěře, že si osoby splní řádně své povinnosti.⁶³

2.6. Oprávněné osoby – sekundární oběti

Občanský zákoník definuje v ustanovení § 2959 o. z. 2012 oprávněné sekundární oběti, které v důsledku usmrcení nebo zvlášť závažného ublížení na zdraví primární oběti pocítily duševní útrapy, a mají právo na odškodnění této újmy vůči škůdci. Jsou jimi manžel/manželka, rodič nebo dítě primární oběti a jiná její osoba blízká.

Příbuzenský vztah mezi rodičem a dítětem přitom může vzniknout narozením dítětem nebo jeho osvojením, proto mezi oprávněné náleží také rodič osvojeného dítěte coby

⁶² Doležal, A., Doležal T. *Praktické dopady nového občanského zákoníku na provozování lékařské praxe*. Praha: BOFIA Medical, 2014, s. 20.

⁶³ Ministerstvo spravedlnosti. *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku (konsolidovaná verze)*. [online]. 3. 2. 2012 [cit. 2016-11-11]. Dostupný z [www: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>](http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf).

primární oběti a dítě osvojené rodičem coby primární obět'. Vztah mezi manželi vzniká vznikem manželství.

Pojem osoby blízké pro účely náhrady nemajetkové újmy vymezuje ustanovení § 22 odst. 1 o. z. 2012⁶⁴ a podstatným způsobem tím rozšiřuje okruh oprávněných sekundárních obětí. Vymezení osoby blízké je v zásadě totožné s předchozím vymezením osoby blízké v § 116 o. z. 1964. Výjimkou je konstrukce právní domněnky, již občanský zákoník 2012 zavádí nově, když poměr osob blízkých presumuje i mezi osobami, které spolu trvale žijí (více viz podkapitolu 2.6.3.).⁶⁵ Osoby blízké lze rozdělit do tří skupin.

2.6.1. První skupina osob blízkých

První skupina zahrnuje plnorodé i polorodé sourozence⁶⁶, registrovaného partnera⁶⁷ primární oběti a příbuzné v řadě přímé, čímž rozšiřuje oprávněné sekundární oběti na základě ustanovení § 2959 o. z. 2012 zejména o prarodiče, vnuky a vnučky primární oběti. Vztahy mezi primární obětí a jejími prarodiči, jejím vnukem či její vnučkou mohou být založeny jak na pokrevním tak i na právním poutu, tedy osvojením.⁶⁸ Postavení osob v první skupině osob blízkých je dáno příbuzenským poměrem mezi

⁶⁴ Doplnující vymezení osoby blízké podle § 22 odst. 2 o. z. 2012 se použije výlučně, stanoví-li zákon k ochraně třetích osob zvláštní podmínky nebo omezení pro převody majetku, pro jeho zatížení nebo přenechání k užití jinému mezi osobami blízkými. To případ sekundárních obětí ve smyslu § 2959 o. z. 2012 není.

⁶⁵ Ministerstvo spravedlnosti. *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku (konsolidovaná verze)*. [online]. 3. 2. 2012 [cit. 2016-11-11]. Dostupný z [www: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>](http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf).

⁶⁶ Švestka J., Dvořák J., Fiala, J. a kol., *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 118-119.

⁶⁷ Registrovaným partnerem se rozumí partner podle ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁸ Švestka J., Dvořák J., Fiala, J. a kol., *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 118.

nimi⁶⁹ a primární obětí a jsou oprávněnými sekundárními oběťmi podle ustanovení § 2959 o. z. 2012 bez dalšího stejně jako manžel/manželka, rodič, či dítě primární oběti.

2.6.2. Druhá skupina osob blízkých

Do druhé skupiny osob blízkých a tím pádem k oprávněným sekundárním oběťm podle ustanovení § 2959 o. z. 2012 se řadí osoby v poměru rodinném nebo obdobném, avšak na rozdíl od osob z první skupiny pouze podmíněně. Podmínkou je, že újmu, kterou utrpěla jedna z nich, musí druhá důvodně pociťovat jako újmu vlastní a vice versa. V případě sekundární oběti musí být tato podmínka splněna před usmrcením nebo zvlášť těžkým ublížením na zdraví primární oběti. Z procesního hlediska tíží důkazní břemeno sekundární oběť. Ta musí prokazovat jak povahu svého poměru k primární oběti (poměr rodinný či obdobný rodinnému) tak i určitou kvalitu svého poměru k primární oběti,⁷⁰ z níž je možné vyvodit, že újmu utrpěnou primární oběti pocítila sekundární oběť důvodně jako újmu vlastní a vice versa. Při hodnocení kvality poměru mezi primární a sekundární obětí se použije hledisko subjektivní (tj. jak osoba sama vnímá újmu způsobenou druhé osobě), které však musí být posouzeno zejména z objektivních okolností individuálního případu. Sekundární oběť musí tvrdit a doložit takové okolnosti, z nichž je možné usuzovat na kvalitu poměru mezi ní a primární obětí. Mezi takové okolnosti patří povaha a četnost styku, péče o druhou osobu, pomoc druhé osobě v závažných situacích (v nouzi, stáří, nemoci) nebo psychické obtíže (nespavost, potřeba vyhledat psychologa apod.) vyskytnuvší se u sekundární oběti po smrti či zvlášť závažném ublížení na zdraví primární oběti.⁷¹

Pojem „rodinný poměr“ není legálně definován, je možné mu však rozumět jako poměru příbuzenskému založenému na krevním či právním poutu. Okruh oprávněných sekundárních obětí na základě ustanovení § 2959 o. z. 2012 se tím rozšiřuje o osoby příbuzné od třetího stupně pobočné linie (zejména o strýce, tety, synovce, neteře nebo

⁶⁹ Lavický P. a kol. *Občanský zákoník I Obecná část (§ 1–654). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 174.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Srov. část odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. března 2010, sp. zn. 22 Cdo 2789/2008, vztahující se k interpretaci ustanovení § 116 o. z. 1964.

bratrance a sestřenice).⁷² „Poměr obdobný rodinnému“ taktéž není právně vymezen. Může jít o případy společně žijících osob, které se k sobě chovají jako členové rodiny, aniž by je pojilo právní pouto. Poměr obdobný rodinnému může vzniknout mezi ženou a cizím dítětem, o něž se žena stará a vychovává jako vlastní, přestože si jej neosvojila a není proto mezi ní a dítětem žádné příbuzenské pouto, mezi pěstounem a dítětem svěřené mu do pěstounské péče, mezi druhem a družkou (nesezdaný pár) či mezi snoubenci.

2.6.3. Třetí skupina osob blízkých

Třetí skupinu tvoří osoby sešvagřené a osoby trvale spolu žijící, pro něž platí vyvratitelná domněnka, že jsou osobami blízkými, dokud se neprokáže opak. Třetí skupina osob blízkých má oproti předchozím dvěma skupinám zvláštní povahu. Na rozdíl od první a druhé skupiny nelze na třetí skupinu pohlížet jako na zcela samostatnou skupinu osob blízkých. Jejím hlavním účelem není definovat okruh dalších osob, které jsou považovány za osobu blízkou. Jejím účelem je především zlepšit procesní postavení některých osob náležejících již do jiné (druhé) skupiny osob blízkých.

Švagrovství vzniká mezi manželem a příbuznými druhého manžela vznikem manželství. Sešvagřené osoby jsou k primární oběti v poměru obdobném rodinnému a prokáží-li před soudem kvalitu svého vztahu s primární obětí (dokážou, že újmu primární oběti pocítují důvodně jako újmu vlastní a vice versa), budou sešvagřené osoby náležet do druhé skupiny osob blízkých. Zároveň pro sešvagřené osoby platí domněnka, že si jsou navzájem osobami blízkými, a náleží tak současně i do třetí skupiny osob blízkých. Výhodou, která sešvagřeným osobám plyne z jejich příslušnosti ke třetí skupině osob blízkých, je, že jim postačí poukázat na svůj švagrovský poměr k primární oběti, a už musí dokazovat kvalitu svého vztahu s primární obětí. Následně bude záležet na škůdci, dokáže-li případně kvalitu vztahu mezi sekundární a primární obětí vyvrátit. Procesní postavení sešvagřených osob se tím výrazně zlepšilo. Stejná domněnka a z toho plynoucí důsledky pro procesní postavení sekundární oběti podle

⁷² Švestka J., Dvořák J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 120.

ustanovení § 2959 o. z. 2012 se uplatní i pro osoby trvale spolu žijící. Naplní-li osoby z druhé skupiny osob blízkých současně kritérium trvalého soužití s primární obětí, zařadí se tím rovněž do třetí skupiny osob blízkých a budou moci v důsledku toho profitovat z výhodnějšího procesního postavení, jež vyplývá z konstrukce právní domněnky. Příkladem mohou být snoubenci žijící spolu před svatbou, kteří mohou náležet současně do druhé i třetí skupiny osob blízkých. Dochází tím k diferenciaci uvnitř osob blízkých druhé skupiny na ty, které musí prokázat kvalitu svého poměru k primární oběti a na ty, u kterých se tato kvalita na základě právní domněnky předpokládá (tyto osoby patří současně do třetí skupiny osob blízkých).

2.6.4. Srovnání s okruhem oprávněných osob podle právní úpravy do 1. 1. 2014

Při srovnání okruhu sekundárních obětí podle § 2959 ve spojení s § 22 odst. 1 o. z. 2012 a podle § 444 odst. 3 ve spojení s § 116 o. z. 1964 lze konstatovat, že úprava občanského zákoníku 2012 je k sekundárním obětem vstřícnější.

1. Občanský zákoník 2012 nestanoví požadavek, aby sekundární oběť v postavení jiné osoby blízké žila ve společné domácnosti s primární obětí v době vzniku události, která způsobila smrt nebo zvláště závažné ublížení na zdraví primární oběti. Osoby, jež jsou podle ustanovení § 22 o. z. 2012 osobou blízkou, patří mezi oprávněné sekundární oběti bez dalšího. Zlepšilo se tím postavení například prarodičů (příbuzný v přímé řadě vůči primární oběti). Na základě ustanovení § 116 o. z. 1964 byl prarodič osobou blízkou svého vnoučete. Oprávněnou sekundární obětí podle ustanovení § 444 odst. 3 o. z. 1964 byl prarodič zesnulého vnoučete však pouze za předpokladu, že s primární obětí žili ve společné domácnosti. Pokud prarodič s primární obětí ve společné domácnosti nežil, mohl se domáhat náhrady pouze cestou obecné ochrany osobnosti (§ 11 ve spojení s § 13 odst. 2 o. z. 1964).

2. Občanský zákoník 2012 konstruuje vyvratitelnou právní domněnku a vytváří tím třetí skupinu osob blízkých. Praktický dopad právní domněnky se projeví v tom smyslu, že lepší procesní postavení osob náležících do druhé skupiny osob blízkých, které nebudou muset v řízení dokazovat kvalitu svého poměru k sekundární oběti. Například družka v poměru obdobném rodinném k primární oběti musela podle občanského

zákoníku 1964 prokázat, že žila s primární obětí ve společné domácnosti, a dokazovat i kvalitu jejich vztahu (tj. bývala by újmu způsobenou primární obětí pocívala důvodně jako újmu vlastní a vice versa). Podle právní úpravy občanského zákoníku 2012 družce postačí prokázat, že s primární obětí trvale žila, a už nemusí dokazovat kvalitu poměru mezi ní a primární obětí (srov. výklad k třetí skupině osob blízkých v podkapitole 2.6.3.).

3. Další rozdíl spočívá ve řešení postavení nastávajících rodičů při umlknutí plodu z cizího zavinění. Občanský zákoník 2012 stanoví, že náhrada podle ustanovení § 2959 o. z. 2012 náleží mj. rodiči primární oběti, nicméně do okruhu oprávněných sekundárních obětí rodiče dosud nenarozeného dítěte explicitně nezahrnuje. Naproti tomu občanský zákoník 1964 mezi ty, kterým přísluší náhrada v důsledku usmrcení primární oběti, v ustanovení § 444 odst. 3 písm. d) výslovně uvádí rodiče dosud nenarozeného počatého dítěte. Na první pohled by se proto mohlo jevit, že v případě umlknutí plodu způsobeném například neposkytnutím dostatečné zdravotní péče nelze nastávající matku ani nastávajícího otce nenarozeného dítěte na základě ustanovení § 2959 o. z. 2012 z důvodu vypuštění příslušné výslovné úpravy odškodnit. Případně, že umlknutí plodu při současném usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví těhotné ženy může být pouhou okolností, jež je třeba zohlednit při rozhodování o výši náhrady za duševní útrapy způsobené usmrcením nebo zvláště závažným ublížením na zdraví těhotné ženy. Tento závěr podporuje předchozí výslovná úprava a také nadpisy dílu 2 („*Poměry mezi rodiči a dítětem*“), oddílu 1 („*Určování rodičovství*“) hlavy II, části druhé o. z. 2012 v souvislosti s ustanoveními § 775 a násl. o. z. 2012, které upravují vztahy rodičů k živému, tedy narozenému (porozenému) dítěti. Status rodiče může mít zřejmě jen osoba s rodičovskou odpovědností⁷³ k živému dítěti. S okamžikem narození živého dítěte také občanský zákoník 2012 spojuje vznik právní osobnosti. Z toho plyne, že rodičovská odpovědnost může existovat až po narození dítěte, tj. mezi dvěma subjekty způsobilými k právům a povinnostem. Podle tohoto přístupu by nastávající rodiče umlklého plodu sekundární obětí nebyli. Proti uvedenému však jasně hovoří zejména skutečnost, že život i rodičovství jsou hodnoty chráněny

⁷³ Melzer, F., Tégl, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117*. Praha: Leges, 2013, s. 84.

ústavou i občanským zákoníkem.⁷⁴ Významným je ustanovení čl. 6 odst. 1 věta druhá LZPS stanovující, že lidský život je hoděn ochrany již před narozením. Podle M. Kokeše „[z]volená formulace... nasvědčuje, že plod... nabývá povahy blížící se povaze ústavně garantované hodnoty, jíž se ústavodárce zavázal chránit“.⁷⁵ Tomu svědčí i některé podústavní právní předpisy, zejména v trestněprávní oblasti. Trestněprávní ochrana plodu jako hodnoty chráněné proti úmyslným útokům bez souhlasu matky se projevuje například v trestném činu těžkého újmy na zdraví podle ustanovení § 122 odst. 2 písm. g) tr. z., když se těžkou újmou na zdraví rozumí i vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, a v trestných činech proti těhotenství.⁷⁶ Dalším podstatným ustanovením je čl. 32 odst. 2 LZPS, jímž se zaručuje zvýšená ochrana ženě v těhotenství. K tomu F. Melzer a P. Tégl dodávají, že „ochrana rodičovství ... zahrnuje i období před narozením dítěte“.⁷⁷ Vztah nastávajícího rodiče se buduje již v průběhu těhotenství matky. Umlknutí plodu zapříčiněné neposkytnutím dostatečné zdravotní péče nebo v důsledku dopravní nehody může způsobit nastávajícím rodičům stejné duševní útrapy jako usmrcení jiné jejich osoby blízké. K této interpretaci přispívá i v občanském zákoníku 2012 kodifikované výkladové metody, které stanoví, že výklad a použití právního předpisu nesmí být v rozporu s dobrými mravy a nesmí vést ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění (§ 2 odst. 3 o. z. 2012). Proto se jeví jako správný a ústavně konformní výklad, který bude i po 1. 1. 2014 přiznávat náhradu nemajetkové újmy nastávajícím rodičům coby sekundárním obětem.

2.6.5. Srovnání s okruhem oprávněných osob podle rakouské soudní praxe

Okruh oprávněných sekundárních obětí vzhledem k absenci zvláštní zákonné úpravy náhrady nemajetkové újmy sekundárních obětí v rakouském právu je výlučným výsledkem judikaturní činnosti rakouských soudů. Rakouské soudy používají pro

⁷⁴ Srov. ustanovení čl. 32 odst. 1 LZPS a ustanovení § 3 odst. 2 písm. b) o. z. 2012.

⁷⁵ Wágnerová E., Šimiček V., Langášek T. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 156.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Melzer, F., Tégl, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117*. Praha: Leges, 2013, s. 85.

vymezení okruhu opravných sekundárních obětí jednak kritérium blízkého příslušníka (*naher Angehörig*), a současně zkoumají a hodnotí, zdali primární a sekundární oběť pojil hluboký a intenzivní pocit sounáležitosti. Sekundární oběť musí splnit oba dva požadavky (kritérium blízkého příslušníka a pocit sounáležitosti) kumulativně. Otázka prokazování pocitu sounáležitosti před soudem je řešena dvojím způsobem; u některých blízkých příslušníků se předpokládá (vyvratitelná domněnka), jiní blízcí příslušníci musí pocit sounáležitosti k primární oběti u soudu dokazovat.⁷⁸

Zprvu soudy považovaly za blízkého příslušníka pouze osoby formálně spřízněné (příbuzné) podle rodinného práva a tvořících nejužší jádro rodiny (dítě, rodič). Později začaly klást rakouské soudy větší důraz na druhé z kritérií, tj. na skutečný pocit sounáležitosti mezi primární a sekundární obětí, a svou restriktivní interpretaci blízkého příslušníka rozvolnily. Aktuálně se kloní k širšímu výkladu pojmu blízkého příslušníka, který zahrnuje i osoby tvořící s primární obětí rodinu v širším slova smyslu nebo zcela bez právního pouta k primární oběti (například životní partner), a to za předpokladu, že je s primární obětí pojilo silné pouto citové sounáležitosti.⁷⁹ Dokáže-li sekundární oběť, případně není-li vyvratitelná domněnka vyvrácena, že mezi primární a sekundární obětí existovalo silné citové pouto sounáležitosti, rakouské soudy přiznávají peněžitou náhradu mj. rodičům⁸⁰, dětem⁸¹, sourozencům⁸², druhům/družkám, snoubencům/snoubenkám⁸³ a životním partnerům primární oběti⁸⁴. Oproti tomu náhrada nepřísluší partnerovi, kterého s primární obětí pojil toliko milostný vztah⁸⁵. Hraniční případy, kdy není zřejmé, zdali je osoba blízkým příslušníkem a má být tudíž coby oprávněná sekundární oběť odškodněna, představují především partneři primárních obětí. Partnerský vztah může nabývat rozličné kvality a je proto nutné zvažovat, zdali kvalita individuálního partnerského vztahu odůvodňuje přiznání náhrady či nikoliv. Aby

⁷⁸ Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 1. července 2004, 2 Ob 141/04f a ze dne 21. dubna 2005, 2 Ob 90/05g.

⁷⁹ Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 29. srpna 2002, 8 Ob 127/02p.

⁸⁰ Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 12. července 2007, 2 Ob 263/06z.

⁸¹ Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 1. července 2004, 2 Ob 141/04f.

⁸² Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 21. dubna 2005, 2 Ob 90/05g.

⁸³ Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 2. února 2006, 2 Ob 212/04x.

⁸⁴ Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 29. srpna 2002, 8 Ob 127/02p.

⁸⁵ Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 14. června 2007, 2 Ob 15/07f.

rakouské soudy posoudily kvalitu vztahu a tím i oprávněnost nároku partnera, musí v těchto složitých případech zvažovat a hodnotit různé aspekty partnerství. Rakouský Nejvyšší soud k tomu vyvinul ve své rozhodovací činnosti metodiku, která určuje, jaké aspekty partnerského vztahu mají soudy zvažovat a jakým způsobem je mají hodnotit. Podle metodiky mají soudy zohlednit celkem tři aspekty partnerského vztahu. Těmito jsou: (1) podobnost partnerského vztahu vztahu manželskému, (2) bytové, hospodářské a intimní společenství partnerů, a (3) určitá doba trvání partnerského vztahu. Soudy mají zkoumat i otázku, zdali primární oběť vedle partnera měla i manžela/manželku. Tato skutečnost by partnera z okruhu oprávněných sekundárních obětí vyloučila. Dílčí aspekt bytového společenství partnerů naplní, žijí-li ve společné domácnosti. Aspekt hospodářského společenství partnerů je dán tehdy, sdílejí-li partneri náklady na život (například společné životní náklady hradí převážně jeden z partnerů). Intimní společenství partnerů spočívá v jejich intimním soužití. Rakouský Nejvyšší soud doplňuje, že jednotlivé aspekty se mohou ve vztahu vyskytovat ve větší nebo menší míře nebo některý aspekt může ve vztahu i zcela absentovat. Co se týče aspektu doby trvání partnerského vztahu, požadavek na dobu trvání vztahu je splněn i v případě, že partneri zamýšlejí společnou budoucnost. Příkladem může být partnerský vztah, který sice trvá pár měsíců, ale partneri byli rozhodnuti vstoupit spolu v dohledné době do manželství.⁸⁶

2.7. Nemajetková újma sekundárních obětí – duševní útrapy

Občanský zákoník 2012 na základě ustanovení § 2959 odškodňuje duševní útrapy sekundárních obětí. Duševní útrapy jsou dílčí nemajetkovou újmou (§ 2956 věta za středníkem o. z. 2012). Nemajetkovou újmu doktrína obecně vymezuje jako nepříznivý dopad škodné události do jiných hodnot, než je jmění, za nějž poškozenému náleží náhrada.⁸⁷ Nemajetková újma se může projevovat vnímáním obtíží, nepohodlím, stresem a jinými nežádoucími účinky spojenými se zásahem do základních lidských

⁸⁶ Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 29. srpna 2002, 8 Ob 127/02p.

⁸⁷ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 1101-1102.

hodnot.⁸⁸ Duševní útrapy pak představují „stav, kdy vnímání účinků zásahu přesáhne běžnou úroveň diskomfortu a projeví se v silnější intenzitě pociťovaných nesnází již jako bolestně prožívaná záležitost.“⁸⁹ Odškodňovat veškerou psychickou bolest a duševní nepohodu všech lidí ovšem nelze, proto újma sekundární oběti musí dosáhnout určité minimální délky a intenzity, aby ji bylo možné podle ustanovení § 2959 o. z. 2012 odškodnit.⁹⁰

V individuálním případě se duševní útrapy mohou projevovat jako prožívaná trýzeň, strach, utrpení, stres nebo smutek. Přitom mohou být duševní útrapy doprovázeny přímým fyzickým projevem (pláčem, třesem).⁹¹ Stejně na duševní útrapy pohlíží i Ústavní soud. Ten ve svém nálezu ze dne 9. srpna 2016 uvedl: „[p]sychická bolest ze ztráty velmi blízkého člověka (nově dle § 2959 Občanského zákoníku duševní útrapy) je často vnímána jako nesnesitelná, fyzická, omezující ostatní aktivity pozůstalého, mnohdy přerůstající až do duševního onemocnění“.⁹² V pojetí doktríny i Ústavního soudu reprezentují duševní útrapy primárně tzv. čistou citovou újmu.

Užší pojetí duševních útrap ve smyslu čisté citové újmy proto nezahrnuje újmu, která dosáhne kvality poškození zdraví (tzv. nervový šok). Vyvinou-li se tedy duševní útrapy sekundární oběti v depresivní poruchu, posttraumatickou poruchu, psychosomatické onemocnění nebo jiné poškození zdraví, je třeba další z toho vyplývající újmu posoudit podle zvláštních ustanovení občanského zákoníku 2012 vztahující se přímo k ublížení na zdraví. Při ublížení na zdraví se sekundární oběti nabízí podstatně širší spektrum náhrad, které může po škůdci požadovat. Vedle peněžité náhrady za nemajetkovou újmu při ublížení na zdraví (bolestné, náhrada za ztížení společenského uplatnění a náhrada za jinou nemajetkovou újmu), může sekundární oběť požadovat náhradu i za majetkovou újmu (§ 2960 a násl. o. z. 2012, např. na ztrátu na výdělku), která ji vznikla v souvislosti s vlastním ublížením na zdraví. Uspěť se svými nárokem na náhradu újmy při ublížení

⁸⁸ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 1101-1102.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1701.

⁹¹ Ibid.

⁹² Nález Ústavního soudu ze dne 9. srpna 2016, sp. zn. I. ÚS 3456/15.

na zdraví podle občanského zákoníku 2012 však nebude pro sekundární oběť jednoduché (viz níže).

Za účinnosti předchozí právní úpravy se čistá citová újma sekundárních obětí odškodňovala podle ustanovení § 444 odst. 3 o. z. 1964. Vyvinula-li se újma sekundární oběti do nervového šoku, snažily se sekundární oběti u soudu uplatnit své nároky vyplývající z ublížení na zdraví. Soudy se však postavily k takovým nárokům jednoznačně zamítavě. Zásadním bylo v této oblasti rozhodnutí československého Nejvyššího soudu z roku 1979.⁹³ Soud v něm zamítl nárok sekundární oběti s odůvodněním, že mezi protiprávním jednáním škůdce a újmou sekundární oběti není dán vztah příčinné souvislosti, a proto škůdce za ublížení na zdraví sekundární oběti neodpovídá. Vyslovený právní názor později převzal a potvrdil český Nejvyšší soud.⁹⁴ Podle judikatury je nervový šok sekundárních obětí v takovém případě vyvolán újmou primární (jejím usmrcením) a ne samotným protiprávním jednáním škůdce, které spočívalo například v porušení silničních předpisů. Bezprostředním následkem protiprávního jednání škůdce je pouze újma primární oběti a nervový šok sekundární oběti je až následkem tohoto následku. Jelikož je nervový šok sekundární oběti podle tohoto právní názoru až „následek následku“ protiprávního jednání škůdce, není podle ustálené judikatury v příčinné souvislosti se samotným protiprávním jednáním škůdce a škůdce za něj neodpovídá. Podle vyjádření Nejvyššího soudu v rozhodnutí ze dne 26. května 2015⁹⁵ lze předpokládat, že u uvedeného právního názoru české soudy setrvávají i za účinnosti občanského zákoníku 2012. Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 26. května 2015 posuzoval nárok pozůstalé manželky (sekundární oběti). Manžel (primární oběť) pozůstalé zahynul při dopravní nehodě způsobené řidičem druhého automobilu (škůdce). V důsledku úmrtí manžela se u pozůstalé manželky rozvinula depresivní porucha, pro niž byla uznána dočasně práce neschopnou. Pozůstalá požadovala po škůdci náhradu za ztrátu na výdělků po dobu pracovní neschopnosti a náhradu za ztížení společenského uplatnění. V dovolání pozůstalá tvrdila (nárok byl

⁹³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR, publikované pod č. 7 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1979.

⁹⁴ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. června 2006, sp. zn. 25 Cdo 1354/2005 a 25 Cdo 1355/2005, kterým soud odmítl přiznat náhradu (bolestné) matce, která se po usmrcení syna léčila s posttraumatickou stresovou poruchou.

⁹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. května 2015, sp. zn. 35 Cdo 1206/2015.

posuzován ještě podle občanského zákoníku 1964, ovšem již za účinnosti občanského zákoníku 2012), že dosavadní judikatura je překonaná a ve světle nového občanského zákoníku 2012 neobstojí. Nejvyšší soud uvedl, že občanský zákoník 2012 sice v některých případech pozici poškozeného posílil. Na druhou stranu odmítl, že by nová občanskoprávní úprava čehokoliv na právním názoru o nemožnosti odškodnit „následek následku“ změnila. Podle Nejvyššího soudu škůdce za škodu primární oběti neodpovídá, protože ta není v příčinné souvislosti s jeho protiprávním jednáním.⁹⁶ Nároku pozůstalé manželky tedy ani s přihlédnutím k nové právní úpravě občanského zákoníku 2012 vyhověno nebylo.

Proti právnímu názoru zastávanému českými soudy v čele s Nejvyšším soudem lze namítat, že se jedná o řetězení podmínek, a příčinná souvislost je dána. Bez přímého následku protiprávního jednání škůdce (újmy primární oběti) by nevznikl další následek v podobě poruchy zdraví sekundární oběti. Vznik újmy sekundární oběti je tedy vyvolán bezprostředně okolností, která má věcný vztah k počínání škůdce. Původní příčina nervového šoku sekundární oběti tudíž leží v protiprávním jednání škůdce a ten by měl za něj nést plnou civilněprávní odpovědnost.

Vysvětlení, proč soudy vytrvale odmítají dovodit příčinnou souvislost v obdobných případech, může být několik.

1. Může tu být obava před bezbřehými nároky sekundárních obětí. Pokud by soudy uznaly, že ublížení na zdraví způsobil škůdce, otevřely by tím sekundárním obětem dveře k dalším nárokům. Osoba, které vznikla újma na zdraví, se může domáhat nejen náhrady nemajetkové újmy (bolestné, náhrady za ztížení společenského uplatnění, jiná nemajetková újma), ale i náhrady za škodu (ztrátu na výdělku atd.), a výše všech náhrad se může v součtu vyšplhat do značně vysoké výše.

2. Odškodňování nepřímé škody (újmy) není pravidlem, ale jedná se v rámci právního řádu spíše o výjimku. V souladu s tím je možné argumentovat, že chce-li zákonodárce poskytovat náhradu i za nepřímou újmu (tj. odškodňovat „následek následku“), musí tak učinit na základě zvláštního zákonného ustanovení. Na základě obecné právní úpravy se proto svých nároků sekundární oběti úspěšně domáhat

⁹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. května 2015, sp. zn. 35 Cdo 1206/2015

nemohou.⁹⁷ Zde lze jako protiargument poukázat na rozhodnutí soudů, ve kterých soudy shledaly nároky sekundárních obětí oprávněnými a náhradu sekundárním obětem na základě obecné právní úpravy přiznaly. Například již zmiňovaný Krajský soud v Ostravě⁹⁸ přiznal na základě obecné úpravy ochrany osobnosti náhradu sekundárním obětem za nemajetkovou újmu, již utrpěly v důsledku usmrcení svého syna a vnuka (v době, kdy občanský zákoník 1964 ještě neobsahoval § 444 odst. 3). Rovněž ve výše uvedeném rozhodnutí Nejvyššího soudu⁹⁹, byla na základě obecných ustanovení na ochranu osobnosti přiznána dceři náhrada za nemajetkovou újmu, již utrpěla v důsledku velmi závažného ublížení na zdraví své matky (primární oběti). Ani v jednom případě přitom soudy nepostupovaly podle zvláštní právní úpravy a náhradu za „následek následku“ přiznaly sekundárním obětem na základě obecné právní úpravy.

2.7.1. Prokazování duševních útrap

Podstatnou změnu však zaznamenala újma sekundárních obětí z pohledu procesního. Soudy podle ustanovení § 444 odst. 3 o. z. 1964 přiznávaly jednorázovou peněžitou náhradu pozůstalým, aniž by pozůstalí museli prokazovat, že v důsledku usmrcení primární oběti skutečně utrpěly nemajetkovou újmu. Mohly tak nastat i případy, kdy vztahy mezi pozůstalými a primární obětí byly chladné, ba pozůstalí mohli pocítit po smrti primární oběti dokonce úlevu. Jelikož se však v rámci soudního řízení míra utrpěné újmy sekundární obětí nehodnotil, mohla v konkrétním případě přisouzená částka podle ustanovení § 444 odst. 3 o. z. 1964 být vzhledem ke skutečně utrpěné újmě i nepřiměřené vysoká. Podle úpravy občanského zákoníku 2012 je právní jistota sekundární obětí týkající se jejího nároku podstatně narušena. Sekundární oběť bude muset prokazovat újmu, kterou utrpěla v důsledku usmrcení nebo zvláště závažného ublížení na zdraví primární oběti a dále vyčíslit rozsah vytrpěné újmy.¹⁰⁰ Vzhledem k tomu, že nemajetková újma (včetně duševních útrap) nemusí být v individuálním případě doprovázena fyzickými příznaky, je její prokazování v praxi složité. Bude třeba

⁹⁷ Srov. názor Krajského soudu v Praze převzatý do rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. dubna 2007, sp. zn. 25 Cdo 2275/2005.

⁹⁸ Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 19. 7. 2000, sp. zn. 23 C 82/99.

⁹⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2012, sp. zn. 30 Cdo 947/2011.

¹⁰⁰ Zima P. Nervový šok a sekundární oběti. *Právní rozhledy*, 2008, č. 6, roč. 16, s. 219.

vycházet ze životních zkušeností, zdali určité jednání škůdce bylo takové povahy, že vedlo k tvrzeným duševním útrapám.¹⁰¹ Právní úprava občanského zákoníku 2012 tím klade ve srovnání s právním stavem před 1. 1. 2014 na sekundární oběti vyšší nároky.

2.7.2. Srovnání s kvalitou nemajetkové újmy sekundárních obětí v rakouském právu

Rakouská právní věda (stejně jako německá právní věda) rozlišuje u sekundárních obětí mezi nemajetkovou újmou sekundárních obětí, která nedosahuje kvality poškození zdraví, tj. čistá citová újma (*Schockschaden*), a nemajetkovou újmou, která se vyvinula do vlastního poškození zdraví sekundární oběti, tj. nervový šok (*Trauerschaden* v případech, že došlo k usmrcení primární oběti, a *Gefühlschaden* v případech, kdy újma primární oběti pro ni nebyla fatální). Jelikož rakouské soudy opřely nárok sekundárních obětí o ustanovení rakouského občanského zákoníku, které upravuje právo na bolestné jakožto náhradu za nemajetkovou újmu při ublížení na zdraví (§ 1325 ABGB), přiznávaly rakouské soudy zprvu náhradu pouze sekundárním obětem, u nichž se újma vyvinula v nervový šok. Náhrada za způsobený nervový šok náležela sekundární oběti, která jej utrpěla v důsledku usmrcení nebo „nejzávažnějšího“ ublížení na zdraví primární oběti. Zavinění škůdce postačilo ve formě (lehké) nedbalosti.¹⁰²

Přiznávání náhrady v případech, kdy újma sekundárních obětí dosáhla kvality ublížení na zdraví, a odmítání přiznání náhrady v případech, kdy újma sekundárních obětí takové kvality nenabyla, se postupem času stalo neudržitelné. K judikатурnímu obratu došlo rozhodnutím rakouského Nejvyššího soudu ve věci usmrcení osmileté dcery sekundární oběti při nehodě, již zavinil žalovaný škůdce (řidič nákladního automobilu).¹⁰³ Podle ustálené judikatury by matce primární oběti náhrada bývala nenáležela, protože u ní v důsledku tragické události nastala újma nedosáhla kvality vlastního ublížení na zdraví. Rakouský Nejvyšší soud upozornil, že rozlišení mezi tím, zdali v individuálním případě újma sekundární oběti dosáhla kvality ublížení

¹⁰¹ Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1701.

¹⁰² Kerschner, F. a kol. *Schmerzensgeld : Kommentar und Judikatur*. Vídeň: Verl. Österreich, 2013, s. 49.

¹⁰³ Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 16. května 2001, 2 Ob 84/01v.

nebo ne, je často problematické. Kromě toho zákon za určitých předpokladů výslovně zohledňuje čistou citovou újmu poškozeného při odškodňování poškození věci (koncept „ceny zvláštní obliby“). Za takové situace existuje v rakouském právu paradox, kdy se odškodňuje čistá citová újma při poškození věci nebo zvířete, ale při usmrcení člověka se náhrada za újmu stejné povahy nepřizná. Nakonec soud došel k závěru, že je třeba doplnit zákonnou mezeru výkladem *per analogiam* a peněžitou náhradu přiznat i sekundární oběti, jež utrpěla v důsledku usmrcení primární oběti čistou citovou újmu. Podmínkou přiznání náhrady je, aby škůdce jednal zaviněně a to úmyslně nebo alespoň ve formě hrubou nedbalostí.¹⁰⁴ Prozatím otevřená zůstává otázka, zdali náhrada za čistou citovou újmu náleží sekundárním obětem i za situace, kdy újma primární oběti pro ni nebyla fatální. Shledají-li nakonec rakouské soudy, že náhrada přísluší sekundárním obětem i za čistou nemajetkovou újmu utrpěnou v důsledku „nejzávažnějšího“ ublížení na zdraví primární oběti, předpokladem opět bude zavinění na straně škůdce nejméně ve formě hrubé nedbalosti.¹⁰⁵

KAPITOLA 3

3.1. Rozsah náhrady nemajetkové újmy

Nejzásadnější změna, kterou občanský zákoník 2012 ve srovnání s předchozí úpravou občanského zákoníku 1964 přinesl, spočívá v novém způsobu určování výše náhrady nemajetkové újmy sekundárních obětí. Výši náhrady stanovil občanský zákoník 1964 v ustanovení § 444 odst. 3 paušálně pro všechny případy bez ohledu na jednotlivosti individuálního případu. Oproti tomu občanský zákoník 2012 konkrétní výši náhrady za nemajetkovou újmu sekundárních obětí nepředepisuje a její určení ponechává výlučně na uvážení soudu. Prizmatem principu přiměřenosti náhrady k utrpěné újmě je nová právní úprava spravedlivější, neboť činí výši náhrady odvislou od míry utrpěné újmy sekundární oběti. Zároveň s tím úprava občanského zákoníku 2012 klade vyšší nároky na sekundární oběti, neboť ty musí okolnosti individuální újmy, jež jsou rozhodné pro výši náhrady, před soudem prokázat. Jedinými byt' značně vágními mantinely pro

¹⁰⁴ Kerschner, F. a kol. *Schmerzensgeld : Kommentar und Judikatur*. Vídeň: Verl. Österreich, 2013, s. 82 a násl.

¹⁰⁵ *Ibid.*, s. 91.

volnou úvahu soudu představují zákonné požadavky (§ 2959 o. z. 2012), aby výše náhrady plně vyvážila utrpení sekundární oběti a odpovídala zásadám slušnosti. Poměr požadavků nestojí na principu subsidiarity, tyto požadavky se spíše vzájemně prolínají.¹⁰⁶

Požadavek plného vyvážení utrpení sekundární oběti evidentně zdůrazňuje snahu postihnout výši náhrady celou utrpěnou újmu. P. Bezouška se domnívá, že požadavek slušnosti znamená zejména požadavek ohleduplnosti k sekundární oběti a akceptaci možného nadhodnocení výše náhrady. Při určování výše náhrady musí soud zohlednit okolnosti individuálního případu za použití kritérií a pravidel stanovených v občanském zákoníku 2012 anebo vyvozených z rozhodovací činnosti soudů. Určení újmy a rozsahu náhrady prostřednictvím znaleckého posudku za účelem objektivizace výše náhrady není možné.¹⁰⁷

Tuto markantní změnu důvodová zpráva odůvodňuje tím, že „rozhodnutí jednotlivého právního případu náleží jen soudci a zákonodárná moc... nemá v působnosti nařizovat soudu, jak má jednotlivý případ rozhodnout“¹⁰⁸, a poukazuje na nekonečnou variabilitu soukromého života. Jen soud totiž může po zvážení veškerých individuálních okolností případu rozhodnout o záležitosti navýsost individuální jako je ztráta blízkého člověka a o výši náhrady pro sekundární oběti s tím související. Stanovení jednotné výše náhrady *apriori* pro všechny budoucí případy proto není vhodné. Rozdílnost jednotlivých případů a tím i odůvodněnost různé výše náhrad ilustruje důvodová zpráva na příkladu, kdy sekundární obětí je manžel usmrcené primární oběti. Do výše náhrady by se mělo promítnout, zdali manželství primární a sekundární oběti trvalo toliko krátce nebo celá desetiletí, jaké byly skutečné poměry mezi manželi za trvání manželství, jestli manželé žili spolu či odloučeně a z jakého důvodu tomu tak bylo nebo bylo-li před usmrcením manžela zahájeno řízení o rozvodu manželství. Všechny tyto v řízení před

¹⁰⁶ Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1721.

¹⁰⁷ K možnosti pořídit znalecký posudek při rozhodování o výši peněžitého zadostiučinění srov. Švestka, J. a kol. *Občanský zákoník I, II. 2.* vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 202.

¹⁰⁸ Ministerstvo spravedlnosti. *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku (konsolidovaná verze)*. [online]. 3. 2. 2012 [cit. 2016-11-11]. Dostupný z [www: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>](http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf).

soudem prokázané okolnosti musí soud promítnout do výše náhrady.¹⁰⁹ Odklonem od paušalizované náhrady se nová úprava mj. také dostává do souladu s moderními trendy evropského deliktního práva.¹¹⁰

Nová právní úprava současně klade i vyšší nároky na samotné soudy, které musí v individuálním případě rozhodnout o výši náhrady. Obavy z toho, jak se samy soudy vypořádají se svou úlohou, ale nejsou na místě. Jak důvodová zpráva připomíná, v otázce nemajetkové újmy a jejího odčinění v souvislosti se zásahem do osobnosti člověka občanský zákoník 1964 nestanovil žádnou výši peněžního zadostiučinění a soudy se s tím ve své aplikační praxi bez obtíží vypořádaly.¹¹¹ K tomu lze doplnit, že soudy se od 1. 1. 2014 nenachází v žádném absolutním právním vakuu, neb mohou podstatným způsobem čerpat z dosavadní aplikační praxe soudů ve věci náhrady nemajetkové újmy sekundárních obětí cestou ochrany osobnosti, v rámci které vyvodily soudy již některá kritéria (zásady) pro určení výše náhrady v individuálním případě.¹¹² Důvodová zpráva též nevylučuje, aby se soudy dohodly na zásadách, podle kterých budou při aplikaci ustanovení § 2959 o. z. 2012 postupovat.¹¹³

Iniciativy ohledně stanovení zásad, jimiž se soudy mají nechat vést při určování výše náhrady pro sekundární oběti, se ujal Nejvyšší soud. Ve svém rozhodnutí ze dne 12. dubna 2016¹¹⁴ a současně vydané tiskové zprávě¹¹⁵ shrnul judikaturou ustálená

¹⁰⁹ Ministerstvo spravedlnosti. Důvodová zpráva k občanskému zákoníku (konsolidovaná verze). [online]. 3. 2. 2012 [cit. 2016-11-11]. Dostupný z [www: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>](http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf).

¹¹⁰ Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 141.

¹¹¹ Ministerstvo spravedlnosti. *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku (konsolidovaná verze)*. [online]. 3. 2. 2012 [cit. 2016-11-11]. Dostupný z [www: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf](http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf).

¹¹² Srov. Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1722 (bod. 32 a násl.).

¹¹³ Ministerstvo spravedlnosti. *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku (konsolidovaná verze)*. [online]. 3. 2. 2012 [cit. 2016-11-11]. Dostupný z [www: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>](http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf).

¹¹⁴ Rozhodnutí NS ze dne 12. dubna 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015.

¹¹⁵ Nejvyšší soud. *Nejvyšší soud systematicky monitoruje činnost českých soudů na trestním úseku při rozhodování v adhezním řízení o nárocích na náhradu nemajetkové újmy, způsobené trestnou činností*.

kritéria¹¹⁶, která soudy mají při rozhodování hodnotit. Podstatnou měrou přitom Nejvyšší soud vycházel z nálezu Ústavního soudu ze dne 22. prosince 2015¹¹⁷. Tato kritéria se dělí na kritéria na straně sekundární oběti a na straně škůdce. Na straně sekundární oběti jsou to: (a) intenzita vztahu sekundární oběti s primární obětí, (b) věk primární oběti a sekundární oběti, (c) hmotná závislost sekundární oběti na primární oběti a (d) poskytnutí jiné satisfakce. Na straně škůdce jsou to: (e) postoj škůdce ke způsobené újmě, (f) dopad události do duševní sféry škůdce, (g) majetkové poměry škůdce a (h) míra zavinění škůdce. Okolnosti se hodnotí vzhledem k utrpěné újmě sekundárních obětí a zkoumá se přitom, zdali ji spíše zmírnily nebo naopak prohloubily. Okolnosti na straně škůdce se proto mohou uplatnit jen tehdy, mají-li skutečný vliv na vnímání újmy oprávněných osob (sekundárních obětí). Za klíčové kritérium je považována kvalita vzájemného vztahu primární a sekundární oběti, naopak kritéria na straně škůdce včetně jeho majetkových poměrů hrají při rozhodování soudů o výši náhrady roli méně významnou.

Výčet posuzovaných kritérií vytvořený Nejvyšším soudem není pro soudy vyčerpávající. Dalšími kritérii či okolnostmi, již soudy zohlední při rozhodování o výši náhrady, jsou okolnosti stanovené v obecné právní úpravě ochrany osobnosti (poskytování zadostiučinění v penězích podle ustanovení § 2957 o. z. 2012). Soud se řídí i pravidly stanovenými v ustanoveních o povinnosti nahradit škodu, jež se použijí obdobně (§ 2894 odst. 2 ve spojení s § 2918 a § 2953 o. z. 2012). V neposlední řadě nelze opominout ani korektiv proporcionality. Soudy musí ve srovnatelných situacích, rozhodovat srovnatelným způsobem, tj. při určení výše relativní náhrady zohlednit částky přiznané v jiných srovnatelných případech. Tím lze dosáhnout relativně spravedlivého vyčíslení relativní náhrady. Na dodržování principu proporcionality

tisková zpráva. [online]. 12. 4. 2016 [cit. 2016-12-14]. Dostupný z [www: <http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/web/Proverejnostamedia~TiskovezpravyNejvyssihosoudu~Nejvyssi_soud_systematicky_monitoruje_cinnost_ceskych_soudu_na_trestnim_useku_pri_rozhodovani_v_adheznim_rizeni__o_narocich_na_nahradu_nemajetkove_ujmy__zpusobene_trestnou_cinnosti~?openDocument&lng=CZ>](http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/web/Proverejnostamedia~TiskovezpravyNejvyssihosoudu~Nejvyssi_soud_systematicky_monitoruje_cinnost_ceskych_soudu_na_trestnim_useku_pri_rozhodovani_v_adheznim_rizeni__o_narocich_na_nahradu_nemajetkove_ujmy__zpusobene_trestnou_cinnosti~?openDocument&lng=CZ) >.

¹¹⁶ Jedná se o kritéria vyvinuta aplikační činností soudů při rozhodování o peněžitém zadostiučinění pro sekundární oběti (požůstalé) cestou obecné ochrany osobnosti (§ 13 odst. 2 o. z. 1964).

¹¹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 22. prosince 2015, sp. zn. ÚS 2844/14.

opětovně apeloval Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 22. prosince 2015¹¹⁸, kterým vyzval soudy, aby při rozhodování o výši náhrady pro sekundární oběti porovnávaly částky relutární náhrady s jinými případy ve věci náhrady sekundárních obětí ba i s dalšími případy, v nichž se jednalo o zásah do jiných osobnostních práv (práva na lidskou důstojnost, osobní čest, dobrou pověst, ochranu dobrého jména).

3.1.1. Kritéria podle ustálené judikatury

Jednotlivá kritéria, která uplatňuje Ústavní soud ve své judikatuře, a Nejvyšší soud je převzal do svého rozhodnutí a tiskové zprávy (viz předchozí podkapitola 3.1.), mají při určování výše náhrady sekundárních obětí stěžejní význam. Jejich hodnocení se promítne zvýšením nebo snížením „základní“ výše náhrady. Je proto vhodné je zevrubně okomentovat.

(kritéria na straně sekundární oběti ad (a)) Ústavní soud¹¹⁹ považuje kvalitu (intenzitu) vzájemného vztahu primární a sekundární oběti při stanovení výše náhrady za klíčové kritérium. Čím intenzivnější vztah mezi primární a sekundární obětí před tragickou událostí panoval, tím je újma sekundární oběti zpravidla větší a měla by jí náležet vyšší náhrada (a naopak). Kvalitu vztahu předjímá primárně příbuzenská blízkost obětí. Nejintenzivnější vztahy panují zpravidla mezi rodiči a dětmi, manželi. Mohou však existovat i případy, kdy velice intenzivní vztahy panují i mezi sourozenci (při absenci otce v rodině může starší sourozenec do jisté míry suplovat jeho roli v rodině), mezi vnoučetem a prarodiči (pečují-li o dítě prarodiče) či mezi nesezdanými životními partnery. Naopak i mezi blízkými příbuznými mohou být vzájemné vztahy velmi málo rozvinuté nebo až nulové (manželé nežijící ve společné domácnosti, otec nejevící zájem o své dítě), což bude ospravedlňovat snížení náhrady ba i její odepření. Existence a kvalita vztahu primární oběti se tak promítá jak do rozhodování o základu nároku (odepření náhrady), tak i při rozhodování o rozsahu náhrady (čím intenzivnější vztah tím vyšší náhrada sekundární oběti přísluší). V případě vztahu mezi rodičem a dítětem sehrává roli i pocit zodpovědnosti rodiče za své dítě.¹²⁰ Je-li pocit

¹¹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 22. prosince 2015, sp. zn. I. ÚS 2844/14.

¹¹⁹ Ibid.

¹²⁰ Ibid.

zodpovědnosti u rodiče vyvinut velmi silně, bude i újma způsobená ztrátou dítěte větší (a náhrada vyšší).¹²¹

(ad (b)) Při hodnocení věku sekundární a primární oběti, se zohledňuje, nakolik je prožívána ztráta novorozence nebo dospělého dítěte jeho rodiči, ztráta rodiče jeho dětmi nebo ztráta osoby důchodového věku jeho vnoučaty.¹²²

(ad (c)) Kritérium existenční závislosti znamená, že sekundární oběť ztratila v sekundární oběti člověka, na němž byla existenčně závislá. Hmotnou závislost sekundární oběti na primární oběti přitom nelze zužovat na vyživovací povinnost primární oběti vůči oběti sekundární. Hmotná závislost je pojem širší a vyjadřuje vliv ztráty člověka, který sekundární oběti poskytoval nejen finančním ale i morální podporu, komplexní péči a ochranu, na osobní sféru sekundární oběti. Toto kritérium je naplněno plnou měrou, jestliže škůdce způsobil smrt matky dítěte útlého věku, které bylo na své matce zcela závislé. Případné majetkové nároky spojené se ztrátou výživy musí sekundární oběť uplatňovat zvlášť podle ustanovení § 2966 o. z. 2012, na základě ustanovení § 2959 o. z. 2012 je uplatnit nelze.¹²³

(ad (d)) Relutární náhrada plní vůči sekundární oběti satisfakční funkci. Obdrželi sekundární oběť nějakou jinou (morální) satisfakci, která zmírňuje jeho újmu, soud by to měl při rozhodování o výši peněžité náhrady zohlednit a peněžitou náhradu přiměřeně snížit. Morální (tj. jinou než peněžitou) satisfakci sekundární oběti představuje zejména právní postih škůdce. Zpravidla se bude jednat o trestní řízení vedené proti škůdci a rozhodnutí v něm vydaném. Ne vždy však bude možné přihlížet k trestnímu odsouzení škůdce a považovat ho za satisfakci zmírňující újmu sekundární oběti. Především v případě velmi nízkého věku sekundární oběti nelze předpokládat, že si sekundární oběť pro svůj nízký věk uvědomuje význam trestního řízení a odsuzujícího rozhodnutí trestního soudu spolu s uloženým trestem.¹²⁴ Morální satisfakce pro sekundární oběti může spočívat i v omluvě škůdce sekundární oběti nebo v jeho aktivně projevené snaze zajistit sekundární oběti mimosoudní satisfakci

¹²¹ Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1721-1722.

¹²² Nález Ústavního soudu ze dne 22. prosince 2015, sp. zn. ÚS 2844/14.

¹²³ Rozhodnutí NS ze dne 12. dubna 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015.

¹²⁴ *Ibid.*

(v podobě dobrovolné náhrady nemajetkové újmy v penězích, poskytnutí peněžité částky nad výši náhrady za škodu, která byla sekundární oběti již vyplacena pojišťovnou apod.). Morální satisfakcí může být i upřímná lítost, kterou škůdce nad tragickou událostí projevil tím, že zaslal peníze na účet veřejné sbírky pro pozůstalé děti, nebo jim věnoval vánoční dárky.¹²⁵ Kritérium poskytnutí jiné satisfakce úzce souvisí a prolíná se s dalším kritériem a sice, jaký postoj škůdce k tragické události zaujal (kritérium na straně škůdce). Neboť není-li možné postoj škůdce hodnotit kladně, stěží si lze představit, že sekundární oběť obdrží jinou morální satisfakci, než případné trestní řízení vedené vůči škůdci, jeho odsouzení a uložení trestněprávní sankce.

(kritéria na straně škůdce ad (e)) Soudy hodnotí (jak bylo uvedeno výše) také postoj žalovaného ke způsobeným následkům. Vstřícné chování, omluva nebo projevení lítosti ze strany škůdce může zmírnit vnímání újmy sekundární obětí a může se proto projevit v ponížení výše náhrady. Dalšími projevy kladně hodnoceného postoje škůdce může být, že se škůdce ke svému činu i jeho tragickým následkům postavil výrazně sebekriticky, doznal se a spolupracoval s orgány činnými v trestním řízení (v rámci trestního řízení souvisejícím s tragickou událostí), opakovaně během soudního řízení vyjádřil lítost a zavázal se k náhradě újmy i za situace, kdy bylo zřejmé, že újma bude hrazena pojistitelem (z titulu povinného ručení).¹²⁶ Naopak lhostejnost, arogance, bezcitnost a svalování viny na primární oběť ze strany škůdce může újmu sekundární oběti ještě prohloubit. V takovém případě povede postoj škůdce ke zvýšení náhrady pro sekundární oběť. Negativně bude soudem též hodnoceno, jestliže škůdce po škodné události (dopravní nehodě), již způsobil, namísto snahy odstranit negativní následky této nehody odešel z místa nehody, věnoval se telefonování a řešení osobních problémů a obav vzešlých z nehody.¹²⁷ Je-li v důsledku usmrcení nebo zvláště závažného ublížení na zdraví primární oběti zahájeno trestního řízení vůči škůdci, škůdce vyjadřuje svůj postoj i v rámci něho. Ve vztahu k trestnímu řízení, však nelze negativně hodnotit postoj škůdce, jestliže popírá v trestním řízení svou vinu na události, jež vyústila do usmrcení nebo zvláště závažného ublížení na zdraví primární oběti, neboť se jedná o standardní způsob obhajoby a projevem ústavně zaručeného práva pachatele na svou

¹²⁵ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 13. července 2010, sp. zn. 1 Co 146/2010.

¹²⁶ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. května 2016, sp. zn. 6 Tdo 1421/2015.

¹²⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. prosince 2015, sp. zn. 8 Tdo 1400/2015.

obhajobu a samo o sobě neprohlubuje míru utrpení sekundárních obětí. Popírání viny škůdce během řízení, v odvolání a dovolání nelze hodnotit jako přitěžující.¹²⁸ Pouze excesivní vybočení škůdce v trestním řízení lze vzít při hodnocení postoje škůdce v potaz a promítnout je navýšením náhrady.¹²⁹

(ad (f)) Při hodnocení dopadu události do duševní sféry škůdce se zkoumá, jak byl škůdce událostí osobně zasažen. Například škůdce byl tím, co způsobil tak otřesen, že musel sám vyhledat odbornou pomoc psychologa. Jestliže osobní život škůdce tragickou událostí poznamenán nebyl, kritérium se do výše náhrady nepromítne.¹³⁰

(ad (g)) Majetkové poměry jsou nejvýrazněji kritizovaným kritériem.¹³¹

První výtku, která směřuje proti tomuto kritériu, je, že majetkové poměry nezmenšují ani nezvětšují samotnou újmu a její prožívání sekundární obětí, proto by se neměly promítat ani do výše relativní náhrady. Rozhodně je třeba také odmítnout, aby na odstupňování výše náhrady v individuálním případě mělo vliv, je-li škůdce bohatý nebo chudý. V tomto smyslu není možné požadovat po škůdci vyšší náhradu z důvodu, že je milionářem. V rámci posuzování kritérií na straně škůdce mohou majetkové poměry hrát roli pouze kvazimoderační. Majetkové poměry tedy mohou ovlivňovat výši náhrady pouze směrem dolů a fungovat jako určitá pojistka předtím, aby výše náhrady nebyla pro škůdce a potažmo pro jeho rodinu likvidační.

¹²⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 1. června 2016, sp. zn 3 Tdo 594/ 2016.

¹²⁹ Nejvyšší soud. Nejvyšší soud systematicky monitoruje činnost českých soudů na trestním úseku při rozhodování v adhezním řízení o nárocích na náhradu nemajetkové újmy, způsobené trestnou činností. tisková zpráva. [online]. 12. 4. 2016 [cit. 2016-12-14]. Dostupný z [www: <http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/web/Proverejnostamedia~TiskovezpravyNejvyssih-osoudu~Nejvyssi_soud_systematicky_monitoruje_cinnost_ceskych_soudu_na_trestnim_useku_pri_rozhodovani_v_adheznim_rizeni__o_narocich_na_nahradu_nemajetkove_ujmy__zpusobene_trestnou_cinnosti~?openDocument&lng=CZ>](http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/web/Proverejnostamedia~TiskovezpravyNejvyssih-osoudu~Nejvyssi_soud_systematicky_monitoruje_cinnost_ceskych_soudu_na_trestnim_useku_pri_rozhodovani_v_adheznim_rizeni__o_narocich_na_nahradu_nemajetkove_ujmy__zpusobene_trestnou_cinnosti~?openDocument&lng=CZ).

¹³⁰ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 1119 (bod 5).

¹³¹ Hánělová, K. (R)evoluce v odškodňování duševních útrap? *Trestněprávní revue*, 2015, roč. 14, č. 11-12, s. 264. Doležal, T. Doporučení Nejvyššího soudu k odškodňování sekundárních obětí podle § 2959 OZ. In: *Zdravotnické právo a bioetika*. [online]. 12. 4. 2016 [cit. 2016-12-18]. Dostupný z [www: <http://zdravotnickepravo.info/doporuzeni-nejvyssiho-soudu-k-odskodnovani-sekundarnich-obeti-podle-%C2%A7-2959-oz/>](http://zdravotnickepravo.info/doporuzeni-nejvyssiho-soudu-k-odskodnovani-sekundarnich-obeti-podle-%C2%A7-2959-oz/).

Druhou námitkou proti uplatňování kritéria majetkových poměrů je, že jeho aplikací dochází k dublování zákonného moderačního práva soudu. Majetkové a osobní poměry škůdce je povinen soud zkoumat na základě svého moderačního práva (§ 2984 odst. 2 ve spojení s § 2918 o. z. 2012). V právní nauce je zdůrazňováno, že soud svého moderačního práva využije, jsou-li pro snížení výše náhrady splněny podmínky a to bez ohledu na to, zdali byl tento postup škůdcem navržen (k moderačnímu právu soudu více viz následující podkapitulu 3.1.2.).¹³² Jestliže moderační právo přísluší soudu ze zákona a zároveň má soud povinnost ho využít a snížit náhradu, jsou-li k tomu splněny zákonné podmínky, konstruovat zvláštní (taktéž kvazimoderační) kritérium majetkových poměrů škůdce se jeví jako zcela nadbytečné.

(ad f)) Kritérium míry zavinění škůdce souvisí se satisfakční funkcí náhrady. Neboť dle Ústavního soudu je při vyšší míře zavinění křivda, za niž má přijít zadostiučinění, vždy zesílena a neoprávněnost zásahu do osobnostních práv větší. Z toho vyplývá, že při vyšším stupni zavinění by sekundární oběti měla náležet vyšší náhrada, aby tato vyrovnala pocíťovanou vyšší míru újmy. Ústavní soud dochází k závěru, že „*v případě zlého úmyslu (záměru) na straně původce neoprávněného zásahu by měl soud svůj odsudek nad tímto společensky i právně zvlášť odsouzeníhodným chováním vyjádřit právě citelným určením výše peněžitého zadostiučinění.*“¹³³ Na rozdíl od jednání vykazující úmysl škůdce nebo v jeho rámci dokonce zvlášť zavrženíhodný úmysl, lze nedbalostní zavinění škůdce vnímat jako neutrální prvek.¹³⁴ Při hrubé nedbalosti je míra zavinění vyšší. Kritérium lze zohlednit v případě objektivní i subjektivní odpovědnosti škůdce, protože jeho hodnocení nezasahuje do základu nároku (zdali škůdce je nebo není odpovědný), nýbrž toliko do výše náhrady.

¹³² Doležal, T. Doporučení Nejvyššího soudu k odškodňování sekundárních obětí podle § 2959 OZ. In: *zdravotnickepravo.info* [online]. 12. 4. 2016 [cit. 2016-11-26]. Dostupný z [www: <http://zdravotnickepravo.info/doporuceni-nejvyssiho-soudu-k-odskodnovani-sekundarnich-obeti-podle-%C2%A7-2959-oz/>](http://zdravotnickepravo.info/doporuceni-nejvyssiho-soudu-k-odskodnovani-sekundarnich-obeti-podle-%C2%A7-2959-oz/)

¹³³ Nález Ústavního soudu ze dne 22. prosince 2015, sp. zn. I. ÚS 2844/14.

¹³⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. května 2016, sp. zn. 6 Tdo 1421/2015 (bod 46).

3.1.2. Spoluúčast, moderační právo soudu

Jelikož se povinnost k náhradě nemajetkové újmy posoudí obdobně jako povinnost k náhradě škody (§ 2984 odst. 2 o. z. 2012), uplatní se na při rozhodování o výši náhrady za duševní útrapy sekundárních obětí mj. pravidla spoluúčasti poškozeného na vzniku nebo zvětšení škody (§ 2918 o. z. 2012)¹³⁵ a moderační právo soudu (§ 2953 o. z. 2012).

Na základě ustanovení § 2894 odst. 2 ve spojení s § 2918 o. z. 2012 se povinnost škůdce nahradit nemajetkovou újmu sekundární oběti poměrně sníží, vznikla-li újma nebo zvětšila-li se také následkem okolností, které se přičítají primární oběti. Stejně pravidlo se užije i v případech, kdy okolnosti, jejichž následkem vznikla či se zvětšila újma, se přičítají sekundární oběti.¹³⁶

Na základě ustanovení § 2894 odst. 2 ve spojení s § 2953 o. z. 2012 může soud z důvodu zvláštního zřetele hodného soudu snížit náhrady pro sekundární oběti. Takovým důvodem je například to, jak k nemajetkové újmě došlo, osobní a majetkové poměry škůdce nebo poměry poškozeného. Je-li nějaký důvod zvláštního zřetele v rozhodované věci přítomen, soud sníží náhradu sekundární oběti, aniž by škůdce musel takový požadavek vznést.

Smyslem moderačního práva soudu je zabránit nežádoucím a nepřiměřeným tvrdostem dopadu náhrady do poměrů škůdce.¹³⁷

Ačkoliv je důvod zvláštního zřetele hodného dán, použití moderačního práva je přesto vyloučeno ve dvou případech. Náhradu nelze snížit, způsobil-li škůdce újmu primární oběti úmyslně (§ 2953 odst. 1 o. z. 2012), nebo hlásil-li se škůdce

¹³⁵ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 1119.

¹³⁶ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. března 2013, sp. zn. 25 Cdo 912/2012. Soud v této věci rozhodoval o jednorázové náhradě pozůstalých podle § 444 odst. 3 o. z. 1964, přičemž využil své moderační právo (§ 441 o. z. 1964) a náhradu z důvodu, že úmrtí primární oběti zapříčinila z části sama sekundární oběti a z části i primární oběť, ponížil na polovinu zákonem stanovené částky.

¹³⁷ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 1095.

k odbornému výkonu jako příslušník určitého stavu nebo povolání a újmu způsobil v důsledku porušení odborné péče (§ 2953 odst. 2 o. z. 2012).

Moderační právo soudu bude typicky vyloučeno v případech, kdy lékař při poskytování zdravotní péče nepostupoval *lege artis* (tj. porušil standard odborné péče) a způsobil tím usmrcení pacienta (primární oběti) nebo jeho zvláště závažné ublížení na zdraví. Lékař vystupuje při poskytování zdravotní péče jako odborník a příslušník lékařského povolání (tj. hlásí se k odbornému výkonu jako příslušník určitého povolání) a moderační právo soudu je vyřazeno z aplikace na základě ustanovení § 2953 odst. 2 o. z. 2012.

Úmyslné zavinění se ke vzniku odpovědnosti škůdce za nemajetkovou újmu sekundárních obětí způsobenou porušením smluvní nebo zákonné povinnosti nevyžaduje. Pokud sekundární oběť úmysl škůdce před soudem prokáže, projeví se to mj. právě vyloučením moderačního práva soudu na základě ustanovení § 2953 odst. 1 o. z. 2012. Úmysl škůdce bude prokázán za situace, kdy soud škůdce coby pachatele uzná vinným za úmyslný trestný čin související s újmou primární oběti. V takových situacích je ale nezbytné pečlivě rozlišovat, jaký trestný čin byl příčinnou újmy primární oběti (byl-li pachatel odsouzen za více trestných činů) a zdali se úmyslné zavinění vztahuje i ke kvalifikované skutkové podstatě spáchaného trestného činu (tj. k těžšímu následku, jenž je újmou primární oběti). Ústavní soud se k tomu vyjádřil ve svém nálezu ze dne 30. března 2012¹³⁸. Podle něj zejména v případech, kdy je škůdce (coby pachatel) odsuzován za nedbalostní trestný čin nebo za trestný čin, jehož těžší následek zavinil z nedbalosti, musí soud předcházet tomu, aby uložená povinnost nahradit (v souvislosti s takovým trestným činem) způsobenou újmu sekundární oběti neměla pro škůdce doživotní likvidační následky. K dosažení toho soud použije své moderační právo a náhradu škůdci sníží. *Ratio* takového postupu spočívá v tom, že stupeň a intenzita viny pachatelů takovýchto trestných činů v porovnání s pachateli úmyslných trestných činů s úmyslně způsobeným těžším následkem je přeci jen kvalitativně odlišná. Aplikace moderačního práva soudem proto není vyloučena ani v situaci, kdy škůdce sice páchal úmyslný trestný čin, jehož těžší následek je

¹³⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 30. března 2012, sp. zn. III ÚS 2954/11.

v souvislosti s náhradou újmy sekundární oběti, tento těžší následek (újma primární oběti) je však kryt toliko nedbalostním zaviněním škůdce (a ne úmyslem).¹³⁹

Podobně se vyslovil i Nejvyšší soud, když rozhodoval o náhradě pro sekundární oběti podle ustanovení § 2959 o. z. 2012. V předmětné věci byl škůdce odsouzen za spáchání úmyslného trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky (§ 274 odst. 1 a 2 tr. z.), pokusu trestného činu neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku (§ 21 odst. 1, § 151 odst. 1 tr. z.) a trestného činu usmrcení z nedbalosti (143 odst. 1 a 2 tr. z.). Nejvyšší soud potvrdil, že využití moderačního práva není ani v takovém případě vyloučeno. Byť byl škůdce odsouzen mj. za úmyslný trestný čin, vznik nemajetkové újmy sekundární oběti má podklad v nedbalostním jednání škůdce (usmrcení z nedbalosti). Soudy proto musí zkoumat, zdali je v tomto případě přítomen důvod zřetele hodný, a případně pomocí svého moderačního práva náhradu pro sekundární oběť snížit.¹⁴⁰

Nejčastějšími důvody zvláštního zřetele hodného, které se v případech náhrady sekundárních obětí vyskytují, jsou zřejmě osobní a majetkové poměry škůdce. Přispívat k tomu může i skutečnost, že občanský zákoník 2012 odstranil paušální výši náhrad pro sekundární oběti. Nálezací soudy toto pojaly jako impuls k navýšení přiznávaných náhrad a začaly přisuzovat sekundárním oběti náhrady ve výši i několika jednotek milionů korun českých.¹⁴¹ Taková výše náhrady je v českých poměrech pro většinu škůdců (fyzických osob) vzhledem k jejich majetku a příjmům pochopitelně neúměrně vysoká. Proto se soudy nacházejí často v situacích, kdy musí posuzovat osobní a majetkové poměry a zjišťovat, zdali jsou splněny podmínky pro využití moderačního práva. Nejvyšší soud se touto problematikou zabýval v rozhodnutí ze dne 16. prosince 2015.¹⁴² Z odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu vyplývá, že soudy mají zkoumat, jaký má škůdce majetek (a zdali není financován úvěrem), má-li vyživovací povinnost (ke kolika lidem a jak dlouho ještě bude jeho vyživovací povinnosti trvat), zdali má

¹³⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 30. března 2012, sp. zn. III ÚS 2954/11.

¹⁴⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. prosince 2015, sp. zn. 8 Tdo 1400/2015.

¹⁴¹ Srov. výši náhrad přiznanou nálezacími soudy uvedenou v rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. prosince 2015, sp. zn. 8 Tdo 1400/2015, rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2015, sp. zn. 7 Tdo 450/ 2015, rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 14. ledna 2015, sp. zn. 8 To 107/2014 nebo rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. dubna 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/ 2015.

¹⁴² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. prosince 2015, sp. zn. 8 Tdo 1400/2015.

škůdce nějaké úspory, je-li škůdce zaměstnaný a jak vysoký má výdělek, má-li jiné další příjmy (peníze plynoucí z podnikání nebo zisky ze členství v korporaci) a další rodinné poměry (příjem manželky škůdce, je-li manželka je bez příjmů, na mateřské dovolené, apod.). Relevantní je i úvaha nad tím, jak bude škůdce schopen splácet náhradu sekundárním obětem do budoucna s ohledem na příp. výkon trestu odnětí svobody, na obtíže najít si práci po jeho výkonu a s ohledem na svůj věk. Soudy mají uvážit, zdali výše náhrady nebude pro škůdce a jeho rodinu představovat příkoří, které jim znemožní realizovat základní životní potřeby. Uváží-li soud, že v individuálním případě výše náhrady neumožňuje vést škůdci a jeho rodině lidsky důstojný a snesitelný život, jelikož má pro ně přímo likvidační důsledky, výši náhrady sníží.

V některých případech se soudy osobními a majetkovými poměry škůdce odmítly zabývat s odůvodněním, že způsobená újma je kryta pojistnou smlouvou, náhradu zaplatí kapitálově silný pojistitel škůdce (pojišťovna), a není proto potřeba zkoumat majetkové a osobní poměry škůdce.¹⁴³ Typicky se jedná o dopravní nehody, při kterých byla usmrcena primární oběť, nebo jí bylo způsobeno zvláště závažné ublížení na zdraví, přičemž řidič odpovědný za dopravní nehodu má uzavřenou smlouvu o pojištění odpovědnosti z provozu motorového vozidla. Takový postup soudů je však nepřijatelný. Soudy musí zvažovat, jsou-li splněny podmínky pro využití moderačního práva soudu, a případně svého práva využít bez ohledu na to, zdali je událost zakládající nárok sekundární oběti na náhradu kryta pojistnou smlouvou nebo není. Nejvyšší soud k tomu ve stejném duchu ve svém rozhodnutí¹⁴⁴ uvedl, že v případě existence pojistného krytí události, která zakládá nárok sekundárních obětí k uplatnění náhrady za utrpěné duševní útrapy, se soudy musí řídit se stejnými pravidly jako v ostatních případech, a zabývat se hlubšími úvahami o výši náhrady sekundárních obětí jako v případech, kdy nároky poškozených žádná pojišťovna hradit nebude, ale bude tak povinen učinit škůdce sám. Soud proto vždy zhodnotí, zdali výše náhrady nebude pro škůdce znamenat z hlediska ekonomického jeho likvidaci a neznemožní mu žít lidsky důstojný a snesitelný život. Může se totiž stát, že pojišťovna bude uplatňovat vůči škůdci regres (například

¹⁴³ Srov. názory soudu prvního stupně uvedené v odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. prosince 2015, sp. zn. 8 Tdo 1400/2015 nebo argumentaci pozůstalých uvedenou v odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. dubna 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015.

¹⁴⁴ Rozhodnutí NS ze dne 12. dubna 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015.

z důvodu, že došlo ke zjištění alkoholu nebo jiné návykové látky v krvi řidiče v době dopravní nehody) a peněžní kompenzaci v konečném důsledku ponese sám škůdce. Stejně tak je možné, že pojišťovna proplatí menší plnění jako pojistné plnění vyplacené poškozenému pojistitelem než bude částka, která byla soudem sekundární oběti vůči pojištěnému škůdci přiznána. Následně škůdce o výši pojistného plnění povede s pojistitelem spor a mezitím už rozhodnutí soudu o náhradě bude exekuvatelné a jeho výkon postihne (třebaže pouze dočasně) majetek škůdce.

3.1.3. Okolnosti zvláštního zřetele hodné

Při rozhodování o výši náhrady nemohou soudy opominout ani okolnosti zvláštního zřetele hodné. Ustanovení § 2957 o. z. 2012 stanoví, že výše přiměřeného zadostiučinění musí být určena tak, aby byly odčiněny i okolnosti zvláštního zřetele hodné. Toto ustanovení představuje obecnou úpravou pravidel pro určení výše náhrady poskytované za újmu, kterou člověk utrpěl na svých osobnostních právech. Z důvodu absence speciální úpravy pravidel pro určení výše náhrady, která by se vztahovala přímo na náhradu nemajetkové újmy sekundárních obětí, se pravidla v ustanovení § 2957 o. z. 2012 použijí i při rozhodování o výši náhrady podle ustanovení § 2959 o. z. 2012.¹⁴⁵ Na rozdíl od důvodů zvláštního zřetele hodných (§ 2953 o. z. 2012), jež mohou vést pouze ke snížení výše náhrady, může soud na základě okolností zvláštního zřetele hodných náhradu sekundárním obětím ponížít i zvýšit.

Některé okolnosti zvláštního zřetele hodné jsou příkladmo uvedeny přímo v ustanovení § 2957 o. z. 2012, pro rozhodování o výši náhrady pro sekundární oběti však užitečná příliš nejsou. Místo toho ale lze z dosavadní judikatury vztahující se k náhradě nemajetkové újmy sekundárních obětí vyzorovat některé okolnosti, které by bylo možné za takovou okolnost zvláštního zřetele označit. Okolností zvláštního zřetele hodné může představovat například (1) způsob usmrcení primární oběti, (2) účast samotné sekundární oběti na události, při níž došlo k usmrcení či zvlášť závažnému ublížení na zdraví primární oběti nebo (3) skutečnost, že smrtí primární oběti přišla sekundární oběť o jediného člověka, který o ni pečoval.

¹⁴⁵ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 1119 (bod 6).

(ad (1)) Jako okolnost zvláštního zřetele hodného může působit způsob usmrcení primární oběti, který utrpení sekundární oběti stupňuje. K ilustraci, ve kterých případech lze označit způsob usmrcení za okolnost zvláštního zřetele hodného, mohou posloužit dvě soudní rozhodnutí. V prvním případě rozhodoval Nejvyšší soud o výši náhrady pro pozůstalé po horníkovi, který zahynul při mimořádné události v dole. Uvolnil se dopravník a zasáhl horníka. Příčinnou smrti horníka bylo stlačení jeho trupu dopravníkem a udušení. Nejvyšší soud označil způsob smrti horníka pro pozůstalé za výrazně traumatizující a při určení výše náhrady k této okolnosti přihlédl.¹⁴⁶ V druhém případě rozhodoval Vrchní soud v Praze o náhradě pro pozůstalé po oběti partnerské násilí v rámci adhezního řízení. V posuzované věci došlo mezi primární obětí a škůdcem k partnerské hádce, jež byla provázena hrubým násilím a vyvrcholila vraždou partnerky (primární oběti). Partner (škůdce) partnerku nejdříve osmkrát bodl nožem. Poté, co se žena skácela na zem obývacího pokoje, ji partner ještě čtyřikrát až pětkrát udeřil do zátylku paličkou na maso. Poté žena upadla do bezvědomí a partner zakončil svůj brachiální útok dvěma výstřely z pušky do spánku partnerky. Žádný ze soudů, které ve věci rozhodovaly, ve svém rozhodnutí výslovně způsob usmrcení (vraždy) partnerky v souvislosti s výší náhrady nezmínil. S ohledem na výši náhrady, které byly soudními instancemi pozůstalým přiznány (pohybovaly se v několika jednotkách milionů korun českých), lze mít za to, že brutální způsob usmrcení (vraždy) primární oběti rozhodně ovlivnil úvahy soudů o výši náhrady.¹⁴⁷

(2) Další okolnost zvláštního zřetele hodnou může představovat přítomnost sekundární oběti při události, během níž došlo k usmrcení nebo zvlášť závažnému ublížení na zdraví primární oběti. Nejvyšší soud výslovně odůvodnil navýšení náhrady pro sekundární oběť tím, že sama byla přítomna při dopravní nehodě, při níž primární oběť (matka sekundární oběti) zemřela, což její duševní útrapy zintenzivnělo.¹⁴⁸

(3) Skutečnost, že dítě v pozici sekundární oběti přišlo při tragické události o jediného fakticky pečujícího rodiče za stavu, kdy druhý biologický rodič o dítě nejeví žádný zájem, může být považována za okolnost zvláštního zřetele hodnou. Újma

¹⁴⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2012, sp. zn. 30 Cdo 83/2011.

¹⁴⁷ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 14. ledna 2015, sp. zn. 8 To 107/2014. Dovolání proti němu bylo Nejvyšším soudem odmítnuto.

¹⁴⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. dubna 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015.

sekundární oběti je takovou skutečností prohloubena a soud by to měl reflektovat do výše náhrady (navýšit náhradu). Stejný dopad na osobní sféru dítěte bude mít ztráta obou dvou rodičů, které o dítě pečovali.¹⁴⁹

3.2. Základní výše náhrady

V přechozí podkapitole 3.1. uvedená jednotlivá kritéria, která soudy při rozhodování o výši náhrady mají hodnotit, nepodávají odpověď na otázku, z jaké (alespoň řádově) základní výše náhrady soudy mají při svých úvahách vycházet. Vhodné je nejprve určit základní výši náhrady pro „neutrální“ případy, kterou soudy budou následně navyšovat nebo ponížovat v souladu s ohodnocením jednotlivých kritérií v individuálním právním případě. Vzhledem ke kritice výše náhrady podle občanského zákoníku 1964, lze předpokládat, že základní výše spravedlivé náhrady, má být vyšší než výše náhrady stanovená podle § 444 odst. 3 o. z. 1964, jež činila pro většinu sekundárních obětí 240 000 Kč.

Při rozmyšlení nad výchozí základní výši náhrady nemajetkové újmy nelze opominout Metodiku k náhradě nemajetkové újmy vydanou Nejvyšším soudem, jež stanovuje pro soudy podrobný postup při rozhodování o bolestném a náhradě za ztížení společenského uplatnění. Z Metodiky k náhradě nemajetkové újmy se jednak podává peněžitá hodnota lidského života, jež činí okolo 10 000 000 Kč, jednak se podle ní navyšuje hodnota jednoho bodu za bolest přibližně o dvojnásobek oproti právnímu stavu do 1. 1. 2014.¹⁵⁰ Tím Nejvyšší soud jasně deklaruje, jaké navýšení náhrady za nemajetkovou újmu považuje po 1. 1. 2014 za vhodné a ačkoliv Metodika k náhradě nemajetkové újmy upravuje výši náhrady pro primární oběti (bolestné a náhrada za ztížení společenského uplatnění), nelze přehlédnout její možný vliv i na výši náhrady za nemajetkovou újmu sekundárních obětí. Ostatně tento vliv je patrný jak z rozhodování soudů¹⁵¹, tak i z právnícké literatury, ve které se autoři věnují problematice určení základní výše náhrady nemajetkové újmy pro sekundární oběti.

¹⁴⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. dubna 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015.

¹⁵⁰ Srov. § 7 odst. 2 bodové vyhlášky, jež upravovala bolestné do účinnosti občanského zákoníku 2012.

¹⁵¹ Srov. odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 1. června 2016, sp. zn. 3 Tdo 594/2016, vztahující se k tomu, jak rozhodly soud prvního a druhého stupně. Nebo odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. května 2016, sp. zn. 6 Tdo 1421/2015, komentující rozhodnutí soudu druhého stupně.

Soudy při určování výše náhrady za nemajetkovou újmu sekundárních obětí ve svých rozhodnutích výslovně odkazují na Metodiku k náhradě nemajetkové újmy a vycházejí z „ceny lidského života“ odpovídající 10 000 000 Kč. Autoři právnické literatury se nechávají ve svých příspěvcích inspirovat především navýšením hodnoty jednoho bodu za bolest dle Metodiky k náhradě nemajetkové újmy.

3.2.1. Návrhy základní výše náhrady

J. Kotula přichází se dvěma způsoby, jak stanovit základní výši náhrady, přičemž v obou způsobech vychází z výše náhrady pro sekundární oběti stanovené předchozí právní úpravou (§ 444 odst. 3 o. z. 1964).¹⁵²

První J. Kotulou navrhovaný způsob vychází z vývoje výše průměrné hrubé měsíční mzdy v národním hospodářství (dále jen „průměrná hrubá měsíční mzda“) a jeho reflektování do výše náhrad stanovených v ustanovení § 444 odst. 3 o. z. 1964. Podle J. Kotuly by se do výše náhrad podle občanského zákoníku 1964 mělo promítnout zvýšení průměrné hrubé měsíční mzdy, jež nastalo v českém národním hospodářství od doby, kdy ustanovení § 444 odst. 3 bylo začleněno do občanského zákoníku 1964. V této logice by platilo následující: náhrada ve výši 240 000 Kč pro manžela/manželka, rodiče, dítě nebo jinou osobu blízkou podle ustanovení § 444 odst. 3 představovala 14,61 násobek průměrné hrubé měsíční mzdy v roce 2003. V roce 2013 činila průměrná hrubá měsíční mzda 25 128 Kč. Základní výše náhrady za nemajetkovou újmu vytrpěnou manželem/manželkou, rodičem, dítětem nebo jinou osobou blízkou by proto v roce 2014 měla odpovídat 367 120,08 Kč (25 128 Kč*14,61).¹⁵³

Druhý způsob stanovení základní výše náhrady, jež J. Kotula doporučuje, vychází z navýšení hodnoty jednoho bodu za bolest podle Metodiky k náhradě nemajetkové újmy ve srovnání s hodnotou jednoho bodu za bolest podle zrušené bodové vyhlášky. Jelikož toto navýšení pro rok 2014 činilo 109,4 % (tj. navýšení o přibližně dvojnásobek), základní výše náhrady pro pozůstalého manžela/manželku, rodiče, dítě nebo jinou osobu blízkou za duševní útrapy by v roce 2014 představovala 502 560 Kč

¹⁵² Vítová, B., Dohnal, J., Kotula, J. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971*. Olomouc: ANAG, 2015, s. 234-236

¹⁵³ K výpočtu J. Kotula používá průměrnou hrubou měsíční mzdu v roce předcházejícím roku, v němž újma sekundární oběti vznikla.

(240 000 Kč + (1,094 x 240 000 Kč)). Pro oba dva způsoby platí, že by se výše náhrady pro sekundární oběti po 1. 1. 2014 zvýšila, a základní částka náhrady by se pohybovala v řádech několika statisíc korun českých. Zároveň jsou oba dva způsoby výhodné v tom, že nejsou rigidní a výše náhrady je v čase proměnlivá, neboť jsou oba dva způsoby navázány na pohyblivou složku průměrné hrubé měsíční mzdy (v prvním případě přímo, v druhém případě prostřednictvím výše jednoho bodu za bolest). Otázkou zůstává vhodnost použití ukazatele průměrné hrubé měsíční mzdy pro určení výše náhrady za nemajetkovou újmu sekundárních obětí, jelikož ta k tomuto ukazateli nemá naprosto žádný vztah (na prožívání duševního utrpení vliv nemá výše hrubé měsíční mzdy absolutně žádný dopad). K tomu je podstatné podotknout, že oba dva způsoby se omezují na stanovení základní výše náhrady nemajetkové újmy vytrpěnou sekundární obětí výlučně v důsledku usmrcení osoby blízké. Na náhradu nemajetkové újmy sekundární oběti v důsledku zvlášť závažného ublížení na zdraví osoby blízké se nevztahují. K náhradě za újmu utrpěnou v důsledku zvlášť závažného ublížení na zdraví osoby blízké J. Kotula dodává, že výše této náhrady může být v konkrétním případě i vyšší nežli náhrada za újmu v důsledku usmrcení osoby blízké, a to z důvodu vyšší intenzity takového zásahu v individuálním případě. Podle J. Kotuly zde lze navázat na dosavadní soudní praxi, jež nahrazovala tuto újmu cestou ochrany osobnosti sekundárních obětí, a náhrady přiznávané soudy se pohybovaly v částkách do 1 000 000 Kč.¹⁵⁴

K druhému způsobu předestřenému J. Kotulou se kloní i R. Žďárek navrhuje, aby se základní výše náhrady nemajetkové újmy pro sekundární oběti za smrt osoby blízké při „průměrných rodinných vztazích“, „průměrném zavinění“, a vzhledem k (dis)kontinuitě úpravy občanského zákoníku 2012 s úpravou před 1. 1. 2014 pohybovala okolo 500 000 Kč. Tuto částku zdůvodňuje analogickým postupem podle Metodiky k náhradě nemajetkové újmy, jež navýšila hodnotu jednoho bodu u bolestného na přibližně dvojnásobek. Zdvojnásobením výše náhrady, již občanský zákoník 1964 přiznával

¹⁵⁴ Vítová, B., Dohnal, J., Kotula, J. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971*. Olomouc: ANAG, 2015, s. 234-236.

většině osob blízkých při usmrcení osoby blízké náhradu za nemajetkovou újmu (240 000 Kč) dochází R. Žďárek k uvedené částce 500 000 Kč.¹⁵⁵

V jaké výši by se měla pohybovat základní výše náhrady pro sekundární oběti při zvlášť závažném ublížení na zdraví primární oběti, R. Žďárek nepředjímá, a ani nespécifikuje, zdali má být výše této náhrady vyšší nebo nižší v poměru k výši náhrady za újmu sekundární oběti v důsledku usmrcení primární oběti. Podle něj obecnou základní výši této náhrady určit nelze, neboť není možné ani obecně stanovit, zdali utrpení sekundární oběti v důsledku zvlášť závažného ublížení na zdraví primární oběti je větší nebo menší než v důsledku usmrcení primární oběti. K tomu R. Žďárek pouze poznamenává, že soud by se měly k nárokům sekundárních obětí v případech zvlášť závažného ublížení na zdraví primární oběti stavit restriktivně. Rozhodně podle něj nelze odškodňovat všechny osoby blízké primární oběti. Náhrada by měla být sekundární oběti přisouzena pouze za předpokladu, že zdravotní stav primární oběti má vskutku citelný dopad do osobní sféry sekundární oběti.

3.2.2. Výše náhrady podle Nejvyššího soudu

Jasno v problematice stanovení základní výše náhrady pro sekundární oběti učinil Nejvyšší soud svým rozhodnutím z 12. dubna 2016¹⁵⁶ a na to navazující tiskovou zprávou.¹⁵⁷ Nejvyšší soud v nich postavil na jisto, že nelze vycházet z Metodiky k náhradě nemajetkové újmy a považovat částku 10 000 000 Kč představující podle Metodiky k náhradě nemajetkové újmy peněžitou hodnotu lidského života za limit náhrady nemajetkové újmy sekundárních obětí. Nejvyšší soud zdůraznil, že Metodika k náhradě nemajetkové újmy slouží výlučně k odškodňování újmy na zdraví (za bolest

¹⁵⁵ Žďárek, R. Těšinová, J., Škárová, M. a kol. *Metodika odškodňování imateriálních újem na zdraví*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 52.

¹⁵⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. dubna 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015.

¹⁵⁷ Nejvyšší soud. *Nejvyšší soud systematicky monitoruje činnost českých soudů na trestním úseku při rozhodování v adhezním řízení o nárocích na náhradu nemajetkové újmy, způsobené trestnou činností*. tisková zpráva. [online]. 12. 4. 2016 [cit. 2016-12-14]. Dostupné z [www: <http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/web/Prověřenostamedia~TiskovezpravyNejvyssih-osoudu~Nejvyssi_soud_systematicky_monitoruje_cinnost_ceskych_soudu_na_trestnim_useku_pri_rozhodovani_v_adheznim_rizeni__o_narocich_na_nahradu_nemajetkove_ujmy__zpusobene_trestnou_cinnosti~?openDocument&lng=CZ>](http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/web/Prověřenostamedia~TiskovezpravyNejvyssih-osoudu~Nejvyssi_soud_systematicky_monitoruje_cinnost_ceskych_soudu_na_trestnim_useku_pri_rozhodovani_v_adheznim_rizeni__o_narocich_na_nahradu_nemajetkove_ujmy__zpusobene_trestnou_cinnosti~?openDocument&lng=CZ).

a za ztížení společenského uplatnění) primární oběti ve smyslu ustanovení § 2958 o. z. 2012. Metodika k náhradě nemajetkové újmy poskytuje oporu pro posouzení stupně a intenzity zásahu do zdraví primární oběti a vychází tudíž ze zcela odlišných koncepčních východisek, jejichž uplatnění u náhrady nemajetkové újmy sekundárních obětí nemá své místo. Soudy se proto nemohou ve svých rozhodnutích ve věci náhrady podle ustanovení § 2959 o. z. 2012 odkazovat na Metodiku k náhradě nemajetkové újmy a považovat částku 10 000 000 Kč za horní hranici náhrady pro sekundární oběti. Podle Nejvyššího soudu se má základní výše náhrady podle ustanovení § 2959 o. z. 2012 pohybovat v rozmezí 240 000-500 000 Kč. Tato základní výše náhrady platí pro skupinu citově nejbližších osob (rodiče, děti a manželé) a odpovídá typovým (neutrální) případům, u nichž nejsou naplněna zpříšňující či naopak zmírňující kritéria (vyšší forma zavinění, rodinné vztahy rozvinuté nad obvyklou míru apod.). Záměrem zákonodárce podle Nejvyššího soudu nebylo přijetím nového občanskoprávního kodexu zpochybnit dosavadní rozhodovací praxi soudů, která se k problematice náhrad sekundárních obětí před nabytím účinnosti občanského zákoníku 2012 vyvinula. Stejně tak nebylo jeho záměrem nastolit stav zásadní diskontinuity v rozhodovací činnosti soudů v podobě přiznávání neúměrně vysokých náhrad. Základní výše náhrady stanovená Nejvyšším soudem proto navazuje na dosavadní vývoj aplikační praxe a zároveň zohledňuje i určitou progresi, kterou přinesly změny v úpravě odškodňování nemajetkové újmy. Touto progresí zřejmě Nejvyšší soud rozumí svou Metodiku k náhradě nemajetkové újmy, jež vedla k navýšení náhrad za nemajetkovou újmu při ublížení na zdraví. V případě bolestného se hodnota jednoho bodu za bolest stanovená Metodikou k náhradě nemajetkové újmy přibližně zdvojnásobila. Vzhledem k této aktualizaci hodnot odpovídající společenskému očekávání se rozhodl Nejvyšší soud určit horní hranici základní výše náhrady podle § 2959 o. z. 2012 na 500 000 Kč, což představuje v porovnání s předchozí právní úpravou (§ 444 odst. 3 o. z. 1964) přibližně zdvojnásobení náhrady. Výsledkem je, že Nejvyšší soud odmítl, aby soudy postupovaly podle části Metodiky k náhradě nemajetkové újmy vztahující se k odškodňování ztížení společenského uplatnění, která vychází z „ceny života“ odpovídající zhruba 10 000 000 Kč. Zároveň soud přiznal, že při stanovení základní částky náhrady pro sekundární oběti čerpal z částí Metodiky k náhradě nemajetkové újmy týkající se bolestného, kdy se hodnota

jednoho bodu bolesti oproti právní úpravě občanského zákoníku 1964 přibližně zdvojnásobilo.

ZÁVĚR

Provedená analýza ukázala, že nová právní úprava občanského zákoníku 2012 situaci sekundárních obětí obecně zlepšila. Občanský zákoník 2012 již nestanoví žádná omezení výše náhrady, okruh oprávněných sekundárních obětí je širší a sekundární oběť má výslovně stanovené právo na náhradu nejen v případě usmrcení ale i v případě zvláště závažného ublížení na zdraví primární oběti.

Současně klade úprava občanského zákoníku 2012 na subjekty řízení, v němž se rozhoduje o náhradě nemajetkové újmy sekundárních obětí, vyšší nároky. Zatímco předchozí právní úprava (§ 444 odst. 3 o. z. 1964) stanovila konkrétní výši náhrady pro jednotlivé sekundární oběti, občanský zákoník 2012 výši náhrady vůbec neupravuje a určení výše náhrady ponechává výlučně na úvaze soudu. Soud tak musí pečlivě zvažovat relevantní okolnosti individuálního případu, a v souladu s jejich hodnocením sám určit spravedlivou výši náhrady. Jaké konkrétní okolnosti má soud brát v úvahu a podle jakých kritérií a zásad je má hodnotit, ustanovení § 2959 o. z. 2012 rovněž neupřesňuje. Přesto se české soudy po 1. 1. 2014 nenachází v žádném absolutním právním vakuu. K dispozici jsou jim zejména: (1) kritéria, již dovodily nejvyšší soudní instance ve své dosavadní judikatuře, a jejichž naplnění soudy hodnotí a (2) pravidla vyplývající z ustanovení občanského zákoníku 2012 o povinnosti nahradit škodu, jež soudy aplikují při rozhodování o výši náhrady nemajetkové újmy obdobně. Soudy rovněž do svých úvah do výše náhrady zahrnou okolnosti zvláštního zřetele hodné (§ 2957 o. z. 2012). V neposlední řadě soudy musí při určování výše náhrady v individuálním přihlídnout i k výši náhrady ve srovnatelných případech (princip proporcionality).

Základní částku náhrady podle ustanovení § 2959 o. z. 2012, od které soudy mají své úvahy o výši náhrady v individuálním případě odvíjet, určil Nejvyšší soud v rozmezí 240 000-500 000 Kč.

Ve vztahu k sekundární oběť se vyšší nároky nové právní úpravy projeví při prokazování utržené újmy. Podle občanského zákoníku 1964 náležela sekundárním

obětím náhrady *de facto* automaticky. Nyní sekundární oběti musí před soudem skutečnou újmu, kterou v důsledku usmrcení nebo zvláště závažného ublížení na zdraví primární oběti utrpěly, prokázat. Jinak soud jejich nárokům vyhovět nemůže.

Z mezinárodního komparativního hlediska jsou změny, které občanský zákoník 2012 přinesl, zásadně v souladu s vývojovými tendencemi v evropském deliktním právu. Při porovnání dílčích aspektů náhrady nemajetkové újmy sekundárních obětí podle české právní úpravy s rakouským právem lze vyzorovat podobnost mezi oběma právními řády.

LITERATURA

Tištěné zdroje

- Achour, G., Pelikán, M. *Náhrada škody a nemajetkové újmy v občanskoprávních a obchodních vztazích*. Ostrava: KEY Publishing, 2015. ISBN 978-80-7418-231-0
- Cilínková, M., Kuboň, D. Odškodňování při usmrcení osoby blízké. *Bulletin advokacie*, 2004, č. 10, s. 30-35. ISSN 1210-6348
- Doležal, A., Doležal, T. *Praktické dopady nového občanského zákoníku na provozování lékařské praxe*. Praha: BOFIA Medical, 2014. ISBN: 978-80-87996-00-3
- Elischer, D. Citová újma, ztráta naděje, reflexní újma, újma na kráse, budoucí škoda aneb pojetí újmy ve francouzském právu. *Zdravotnické fórum*, 2012, č. 4, s. 21-30. ISSN 1804-9664
- Hadamčík, L. Postoupení pohledávky na peněžité odčinění nemajetkové újmy. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 19, s. 667-671. ISSN 1210-6410
- Hánělová, K. (R)evoluce v odškodňování duševních útrap? *Trestněprávní revue*, 2015, roč. 14, č. 11-12, s. 264-270. ISSN 1213-5313
- Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-287-8
- Karner, E. Náhrada ideálních škod podle rakouského návrhu reformy a principů evropského deliktního práva. In: Tichý, L. *Vývoj práva deliktní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě: sborník referátů z konference Právnické fakulty UK Praha, konané ve dnech 5. a 6. června 2004*. Praha: Vodnář, 2005, s. 122-138. ISBN 80-85889-63-3
- Kerschner, F. a kol. *Schmerzensgeld: Kommentar und Judikatur*. Vídeň: Verl. Österreich, 2013. ISBN 978-3-7046-5745-9
- Lavický, P. a kol. *Občanský zákoník I Obecná část (§ 1-654). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9
- Melzer, F., Tégl, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117*. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1
- Ryška, M. Odškodnění sekundárních obětí dle § 2959 ObčZ. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 11, s. 381-383. ISSN 1210-6410

- Stiegler, A. M. *Schmerzensgeld für Schock- und Trauerschäden – Rechtsvergleichende Analyse des Angehörigenbegriffes und der Miterschuldensanrechnung*. Vídeň, Kolín, Výmar: Böhlau Verlag, 2009. ISBN 978-3-205-78199-8
- Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5
- Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN 978-80-7478-630-3
- Švestka J., Dvořák J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN 978-80-7478-370-8
- Švestka, J. a kol. *Občanský zákoník I, II*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-108-6
- Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-486-4
- Tichý, L. (ed.) *Vývoj práva deliktní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě: sborník referátů z konference Právnické fakulty UK Praha, konané ve dnech 5. a 6. června 2004*. Praha: Vodnář, 2005. ISBN 80-85889-63-3
- Valuš, A. *Civilní spory mezi lékařem a pacientem při poskytování zdravotní péče*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-045-1
- Vítová, B., Dohnal, J., Kotula, J. *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. Komentář k § 2894 až § 2971*. Olomouc: ANAG, 2015. ISBN 978-80-7263-940-3
- Vlasák, M. Aktuální vývoj práva civilních deliktů napříč Evropou na pozadí mezinárodní konference „European Tort Law 2008“. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 13, s. 489-493. ISSN 1210-6410
- Vlasák, M. Náhrada nemajetkové újmy v Principech evropského deliktního práva (PETL) a v návrhu občanského zákoníku. *Jurisprudence*, 2009, roč. 18, č. 4, s. 40-49. ISSN 1802-3843
- Vlasák, M. Náhrada nemajetkové újmy v případě usmrcení osoby blízké. *Právní fórum*, 2010, roč. 7, č. 4, s. 189 -192. ISSN 214-7966
- Vojtek, P. Nároky třetích osob, zejména pozůstalých. In: Tichý, L. (ed.) *Vývoj práva deliktní odpovědnosti za škodu v České republice, Rakousku a Evropě: Sborník*

referátů z konference Právnické fakulty UK Praha, konané ve dnech 5. a 6. června 2004. Praha: Vodnář, 2005, s. 75-82. ISBN 80-85889-63-3

- Wágnerová, E., Šimíček, V., Langášek T. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. ISBN 978-80-7357-750-6
- Zima, P. Nervový šok a sekundární oběti. *Právní rozhledy*, 2008, roč. 16, č. 6, s. 216-219. ISSN 1210-6410
- Žďárek, R., Těšínová, J., Škárová, M. a kol. *Metodika odškodňování imateriálních újem na zdraví*. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-280-9

Internetové zdroje

- Doležal, T. Doporučení Nejvyššího soudu k odškodňování sekundárních obětí podle § 2959 OZ. In: *zdravotnickepravo.info* [online]. 12. 4. 2016 [cit. 2016-11-26]. Dostupný z www: <<http://zdravotnickepravo.info/doporuceni-nejvyssiho-soudu-k-odskodnovani-sekundarnich-obeti-podle-%C2%A7-2959-oz/>>
- Ministerstvo spravedlnosti. *Důvodová zpráva k občanskému zákoníku (konsolidovaná verze)*. [online]. 3. 2. 2012 [cit. 2016-11-11]. Dostupný z www: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>
- Německý Spolkový sněm. *Plenární protokol 18/2006*. 206. zasedání Německého Spolkového sněmu, 18. volební období. [online]. 1. 12. 2016 [cit. 2016-12-14]. Dostupný z www: <<http://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/18/18206.pdf#P.20599>>
- Stiegler, A. M. *Schmerzensgeld für Schock- und Trauerschäden – Rechtsvergleichende Analyse des Angehörigenbegriffes und der Mitverschuldensanrechnung*. Vídeň, Kolín, Výmar: Böhlau Verlag, 2009. [online]. [cit. 2016-12-14]. Dostupný také online z www: <<https://oapen.org/download?type=document&docid=437173>>
- Nejvyšší soud. *Nejvyšší soud systematicky monitoruje činnost českých soudů na trestním úseku při rozhodování v adhezním řízení o nárocích na náhradu nemajetkové újmy, způsobené trestnou činností*. tisková zpráva. [online]. 12. 4. 2016 [cit. 2016-12-14]. Dostupný z www: <http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/web/Proverejnostamedia~TiskovezpravyNejvyssihosoudu~Nejvyssi_soud_systemicky_monitoruje_cinnost_cesky>

[ch soudu na trestním useku při rozhodování v adhezním řízení o nárocích na náhradu nemajetkové újmy způsobené trestnou činností~?openDocument&lng=CZ>](#)

Seznam rozhodnutí českých a československých soudů

- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 1. června 2016, sp. zn. 3 Tdo 594/2016
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. května 2016, sp. zn. 6 Tdo 1421/2015
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. dubna 2016, sp. zn. 4 Tdo 1402/2015
- náález Ústavního soudu ze dne 22. prosince 2015, sp. zn. ÚS 2844/14
- rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 14. ledna 2015, sp. zn. 8 To 107/2014
- rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 5. června 2013, sp. zn. 31 C 71/2010
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2012, sp. zn. 30 Cdo 947/2011
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2012, sp. zn. 30 Cdo 83/2011
- rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 13. července 2010, sp. zn. Co 249/2006
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. března 2010, sp. zn. 22 Cdo 2789/2008
- rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích-pobočka v Táboře ze dne 15. listopadu 2005, sp. zn. 14 To 290/2005
- náález Ústavního soudu ze dne 5. června 2005, sp. zn. Pl. US 16/04
- náález Ústavního soudu ze dne 20. května 2002, sp. zn. IV. ÚS 315/01
- rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 19. července 2000, sp. zn. 23 C 82/99
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR, publikované pod č. 7 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1979
- rozhodnutí Nejvyšší soud Československé republiky, Rv I 379/29, *Vážný* 9674

Seznam rozhodnutí rakouských soudů

- rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 12. července 2007, 2 Ob 263/06z
- rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 14. června 2007, 2 Ob 15/07f
- rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 2. února 2006, 2 Ob 212/04x
- rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 21. dubna 2005, 2 Ob 90/05g
- rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 1. července 2004, 2 Ob 141/04f

- rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 29. srpna 2002, 8 Ob 127/02p
- rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 16. května 2001, 2 Ob 84/01v
- rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 16. června 1994, 2 Ob 45/93

Seznam rozhodnutí dalších cizích soudů

- rozhodnutí Spolkového soudního dvora ze dne 27. ledna 2015, VI ZR 548/12
- rozhodnutí bulharského Nejvyššího soudu ze dne 27. listopadu 2008, 371/2008
- rozhodnutí německého Spolkového soudního dvoru ze dne 11. května 1971, VI ZR 78/70
- rozhodnutí francouzského Kasačního soudu, občanskoprávní senát, ze dne 13. února 1923, D. P. 1923, I. 52

SEZNAM POUŽÍVANÝCH ZKRATEK

bodová vyhláška	vyhláška ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, ve znění pozdějších předpisů
občanský zákoník 1964, o. z. 1964	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
občanský zákoník 2012, o. z. 2012	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Evropská úmluva	sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
francouzský občanský zákoník, CC	občanský zákoník Francouzů, vyhlášený dne 21. 3. 1804, ve znění pozdějších předpisů
Listina základních práv a svobod, LZPS	usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Metodika k náhradě nemajetkové újmy	Metodika k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (bolest a ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku)
německý občanský zákoník, BGB	1896 ř. z., s. 195, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
PETL	Principy evropského deliktního práva
Rezoluce (75) 7	Rezoluce Rady Evropy (75) 7 o odškodnění za ublížení na zdraví nebo usmrcení ze dne 14. března 1975
trestní zákoník, tr. z.	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
všeobecný občanský zákoník,	patent č. 946/1811 Sb., z. s., všeobecný občanský

ABGB	zákoník pro všechny německé dědičné země Rakouské monarchie, ve znění pozdějších předpisů
zákon č. 47/2004 Sb.	zákon č. 47/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
zákon č. 365/2011 Sb.	zákon č. 365/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
zákon o obchodních korporacích, z. o. k.	zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)
zákon o silničním provozu	zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), ve znění pozdějších předpisů
zákon o zdravotních službách	zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů
zákoník práce 1965	zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
zákoník práce 2006	zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

RESUMÉ

V této diplomové práci „Náhrada nemajetkové újmy u tzv. sekundárních obětí“ jsem se zabývala problematikou sekundárních obětí. Sekundární oběť jsem si definovala jako poškozeného, který utrpěl nemajetkovou újmu v důsledku toho, co se přihodilo jiné osobě (primární oběti), jež byla porušením povinnosti ze strany škůdce poškozena bezprostředně. Zaměřila jsem se přitom výlučně na sekundární oběti podle ustanovení § 2959 o. z. 2012. Na základě ustanovení § 2959 o. z. 2012 mohou sekundární oběti po škůdci požadovat peněžitou náhradu za újmu, již utrpěly v důsledku usmrcení nebo zvláště závažného ublížení na zdraví své osoby blízké (primární oběti).

Při komplexní analýze ustanovení § 2959 o. z. 2012 jsem se vypořádala zejména s povahou újmy primární oběti, s otázkou okruhu oprávněných sekundárních obětí a kvalitou jimi utrpěné újmy i s rozsahem náhrady újmy sekundárních obětí. Využila jsem přitom komparativní metodu. Právní úpravu občanského zákoníku 2012 jsem porovnávala s předchozí občanskoprávní úpravou a související judikaturou českých soudů. Za účelem mezinárodního srovnání jsem doplnila jednotlivé kapitoly o poznatky o právním postavení sekundárních obětí (osob blízkých) v rakouském právu.

Provedená analýza ukázala, že nová právní úprava občanského zákoníku 2012 situaci sekundárních obětí obecně zlepšila. Občanský zákoník 2012 již nestanoví žádná omezení výše náhrady, okruh oprávněných sekundárních obětí je širší a sekundární oběť má právo na náhradu nejen v případě usmrcení ale i v případě zvláště závažného ublížení na zdraví primární oběti.

ABSTRACT

This final thesis "Compensation for a non-pecuniary harm of secondary victims" deals with the issue of secondary victims. A secondary victim is defined as an injured person who suffered a non-pecuniary harm as a consequence of what happened to another person (primary victim) to which the tortfeasor caused imminent harm. I focused exclusively on secondary victims under the section 2959 of Czech Civil Code. The section 2959 of Czech Civil Code enables secondary victims to require a monetary compensation for the harm which they suffered as a consequence of a death or a serious injury of their close person (primary victim).

Within the analysis of section 2959 of Czech Civil Code I described the nature of a harm suffered by the primary victim, the circle of eligible secondary victims and the quality of their harm, as well as the extent of the compensation for the harm of secondary victims. Doing so, I used the comparative method. I compared the legal regulation of the Czech Civil Code with the former Czech regulation and corresponding decisions of Czech courts. For the purposes of international comparison, each chapter includes a part of the legal situation of secondary victim (close person) under the Austrian law.

The analysis showed that the new regulation under Czech Civil Code improved in general the situation of secondary victims. There is no limitation to the amount of compensation, the circle of eligible secondary victims is now bigger and secondary victim has a right to require a compensation not only in the case of death but also in case of serious injury of the secondary victim.

KLÍČOVÁ SLOVA

- sekundární oběti
- nemajetková újma
- osoba blízká

KEY WORDS

- secondary victim
- non-pecuniary harm
- close person